הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר שופטים

שורשי הים על משנה תורה, הלכות עדות

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות עדות

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-עדות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
פרק ב 7
הלכה ה 7
פרק ג 21
הלכה ד 21
פרק יב 22
הלכה ב 22
פרק יח 37
הלכה א 37
פרק כ 38
הלכה ח 38
הלכה ט 44
הלכה י 45

פרק א

הלכה ג

שורש דין כהן גדול אינו חייב להעיד אלא בפני המלך לבד כ"ג **אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד הולך לב"ד הגדול ומעיד בה אבל בשאר העדויות פטור.**

ע"כ. בפ' כ"ג דח"י עלה דמתני' כ"ג דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו ופריך בגמ' מעיד והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שא"א מתעלם הא כיצד כהן והוא בבית הקברות זקן ואינו לפי כבודו לכך נאמר והתעלמת וכתב רש"י אלמא כבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם וה"נ זילותא הוא לגבי כ"ג למיתי לאסהודי ומשני א"ר יוסף מעיד למלך ופרש"י שהיה המלך בעל דין וכ"ג יודע לו עדות ופרכינן והתנן מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו ופרש"י וכיון דאין דנין אותו מאי סהדותא בעי ומשני א"ר זירא מעיד לבן מלך ופריך בן מלך הדיוט הוא אלא מעיד בפני המלך ופרש"י שהמלך יושב ודן בסנהדרין ופרכינן והתנן אין מושיבין מלך בסנהדרין ולא מלך וכ"ג בעיבור שנה מלך בסנהדרין משום דכתיב לא תענה על ריב לא תענה על רב ופרש"י אינך רשאי לסתור את דברי מופלא שבסנהדרין ואי אמר המלך חובה תו לא מצו אינך למחזי ליה זכותה ולא מלך וכ"ג בעיבור שנה מלך משום אפסניא וכ"ג משום צינה ופי' משום אפסניא מחלק ממון לחיילותיו כך וכך לשנה ונוח לו שיהיו כל השנים מעוברות כ"ג אינו רוצה שתתעבר השנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש בי"הך ה' טבילות וי' קידושין ואם תתעבר השנה הרי תשרי במרחשון וצינה במרחשון תהיה בתשרי ומשנינן משום יקרא דכ"ג אתא ויתיב בסנהדרין מקבל ניהליה לסהדותיה קאי הוא ואזיל ומעיינן ליה אנן בדיניה ע"כ.

וראיתי להרב משאת משה חח"מ סי' ס"ג דקס"ג ע"ג שהוק' לו בהך סוגייה במאי דתריץ ר"ז מעיד בפני המלך ולא בפני אחריני משום דזלותא הוא דטירחא לבא להעיד בפני ב"ד ויש בזה משום והתעלמת וכתב הוא ז"ל לאו משום דזלותא הוא לגביה דידיה לבא להעיד לפני ב"ד דזוטר מיניה דהרי תניא בהוריות אמתני' דהאיש קודם לאשה כו' דת"ח קודם למלך ומלך לכ"ג וא"כ ליכא זלותא לבא להעיד לפני מי שגדול ממנו אלא עיקר טעמא הוא משום דהו"ל כהשבת אבידה דטריחא ליה ה"נ טריחא ליה לבא לבית הועד והואיל וכן כי מעיד בפני המלך מאי הוי הא ס"ס זילה ליה טריחא ליה ואם בפני ב"ד פטור כ"ש בפני המלך דזוטר מב"ד ולייישב זה כתב דמתוך קו' זאת משמע להו להתוס' דכי משני הש"ס מעיד בפני המלך הכונה לומר שעיקר העדות הוא לצורך המלך דהיינו לבן מלך כדמשני מעיקרא ולהכי ק"ל דאמאי לא פריך הש"ס דאיך יושב

המלך בסנהדרין לדון את בנו ותי' מה שתי' ולכאורה ק' דמי הגיד להם דכי משני הש"ס מעיד בפני המלך מיירי שעיקר העדות הוא לבנו דילמא השתא הדר ביה ומיירי אפי' לאחריני אלא דהוק' להם קו' זו ומתוך כך הוצרכו לומר דודאי דלהך שינוייא נמי לא הדר ביה ממאי דמשני מעיקרא מעיד לבן מלך. והשתא ליכא זילותא לכ"ג דכיון דהמלך חפץ בשלום בנו אתא לב"ד ויתיב וכשבא כ"ג לבא להעיד בב"ד הו"ל כאלו בא לב"ד לבא להעיד למלך עצמו וליכא זילותא דטירחא ובהכי ניחא מה שהק' מרן כ"מ בפ"א מה' עדות ה"ג עמ"ש הרמב"ם דכ"ג אינו מעיד אלא למלך ישראל בלבד אבל בשאר עדיות פטור והוק' למרן ז"ל דזה מסקנת הש"ס דידן דאינו מעיד למלך דמלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא מעיד לפני המלך הול"ל. אמנם ע"פ האמור הנה נכון דכיון דמעיד לבן מלך הו"ל כאלו מעיד לצורך המלך א"ד יע"ש.

ודבריו תמוהים לע"ד דכיון דלפי דעתו גדול כבוד הת"ח מכבוד המלך כמו שהכריח מההיא דהוריות שאמרו ת"ח קודם למלך ומלך לכ"ג א"כ כשבא המלך דב"ד לא חיישינן לזלותא וטירחא לכ"ג דבא להעיד דהו"ל כשבא להעיד לצורך המלך א"כ כ"ש דיכול לבא להעיד לצורך ת"ח דגדול כבודו ממלך וא"כ ל"ל להש"ס לדחוקי נפשיה ולשרויי דמעיד לבן מלך והמלך אתא ויתיב משום יקרא דכ"ג ואזיל ואמאי לא משני בפשיטות טפי מאי מעיד לת"ח שבא לב"ד דכיון דת"ח גדול כבודו מכבוד המלך ותו מאי האי דקאמר משום יקרא דכ"ג אתא ויתיב לימא משום שלום בנו אתא ויתיב ועוד שמדברי הרא"ש בפ' שבועת העדות מוכח דכבוד כ"ג גדול מכבוד ת"ח שכתב שת"ח שתורתו אומנתו וזילא ביה מילתא למיזל לב"ד ולערער בהדי ע"ה שרשאים ב"ד לשגר לו סופרי ב"ד ולטעון טענותיו אבל כ"ג אפי' זה גנאי הוא לו ולפיכך פריך בירוש' גבי כ"ג דן ודנין אותו וימנה אנטלר דהיינו מורשה ולא פריך שישגרו לו סופרי הדיינים יע"ש.

גם מדברי רבינו פ"ב מה' מלכים ה"ה מבואר דכבוד כ"ג גדול מכבוד המלך וכבוד המלך גדול מכבוד ת"ח שכת' דבעת שירצה המלך באים כל העם לפניו ועומדים לפניו ומשתחוי' ארצה אבל כ"ג אינו בא לפני המלך אלא אם רצה ואינו עומד לפניו אלא המלך עומד לפני כ"ג שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמד אעפ"כ מצוה על הכ"ג לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד בפניו כשיבא וכן מצוה על המלך לכבד לומדי תורה בצינעא אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה ולא יעמוד מפני אדם עכ"ל והכי אמרו בכתובות דק"ב שציוה ר' לר"ג בנו נהוג נשיאותך ברמים וזרוק מרה בתלמידים יע"ש הרי מבואר דכבוד כ"ג גדול מכבוד המלך וכבוד המלך גדול מכבוד הת"ח ומה שהכריח הרב ז"ל מההיא דהוריות דכבוד ת"ח הוא גדול מכבוד המלך אחרי המחילה אינה ראיה כלל דהתם לא

לענין כבוד אלא לענין מי קודם לפדותו מבית השביה שלא ימות בשבי וקאמר דת"ח קודם אפי' המלך שהוא הכרח לעולם יותר דת"ח שמת אין לנו תמורתו ומלך שמת כל ישראל ראוים למלוכה וכ"כ בהדייא רבינו בפי' המשנה דדוקא לענין ממון אמרו ת"ח קודם למלך מפני שתועלתו לאומה הוא יותר אבל לענין מעשה המלך גדול כבודו מכל שנאמר שום תשים עליך מלך עכ"ל.

ולכן נלע"ד כוותיה דהרב ז"ל ולא מטעמיה דודאי כי משני תלמודה מעיד בפני המלך לא מפני דהוי כלצורך הוא דקאמר ומשום דהשתא לא חייש הכ"ג לטירחא דהליכה לב"ד כדקאמר הרב ז"ל אלא משום זלותא דאסהודי קמיהו הוא דגדול כבודו מכבוד הת"ח כמ"ש הרא"ש אמנם כי אתא מלכה ויתיב בב"ד ומזמנו שיבא להעיד בפניו כיון דכשקוראו המלך לפניו אם רצה הכ"ג הוא הבא לפניו ומצוה נמי עביד כשמכבד את המלך כמ"ש רבינו אע"פ שגדול כבודו מכבוד המלך להכי הוצרך הש"ס לשנויי דמעיד בפני המלך דהשתא ליכא משום והתעלמת כיון דליכא שום זלותא כי מעיד בפני המלך דאע"פ שגדול כבודו מכבוד המלך מצוה עליו לכבד את המלך ומשום דאין דרך המלך שיבא לב"ד כדי שיעיד הכ"ג לפניו אם לא משום צורך בנו דחשיב עליו כגופו להכי הוצרכו התוס' לשנויי דלא הדר משינוייא קמא דמשני דמעיד לבן מלך ואפשר דהה"נ באיש אחר אשר חפץ ביקרו ובא לב"ד בעבורו כדי שיעיד הכ"ג חייב הכ"ג להעיד כיון דהשתא ליכא זלותא לכ"ג וזהו שכתב רבינו וכ"ג אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישרא' לבדו כלומר שחפץ המלך באותו עדות וקוראו לפניו להעיד באותו עדות עוד ראיתי להרב הנז' שעמד עמ"ש התוס' שם ד"ה מעיד וז"ל וא"ת ולוקמא בעדות החודש וי"ל דלשון מעיד משמע לכל דבר ממונא ואיסורא דומייא דמלך לא מעיד דמיירי אפי' בממון דאי באיסורא אין חכמה ואין תבונ' כו' עכ"ל וכת' שדברי התו' מרפסן איגרי שהם דברי התוס' סותרים זל"ז דמ"ש מיירי אפי' בממון משמע דס"ל דמיירי נמי אפי' באיסורא וממה שסיימו דאי באיסורא אין חכמה ואין תבונה כו' משמע דוקא בממון אייריי ולא באיסור והניח דבריהם בצ"ע.

ולעד"ן לפרש דבריהם בהדק לשונם שכתבו אפי' בממון דמאי אפי' דקאמרי שאי בעדות איסור דחמיר אינו מעיד כ"ש בממון הקל והכי הול"ל דמיירי בין באיסור בין בממון אמנם נראה דכוונתם ז"ל דאיכא מידי דאיסורא דמלך לא מעיד והוא היכא דאפשר לברר אותו איסור ע"י עדים אחרים מלבד המלך דאף אם המלך יודע באותו עדות אינו רשאי לזלזל ולבא לב"ד להעיד כיון דאפשר לברר האיסו' ע"פ עדים אחרי' דהשתא תו ליכא משו' אין חכמה כו' ובממון אפי' כי ליכא עדים אחרים כיון דממון קל וניתן למחילה

אינו יכול למחול ולהעיד וזהו שכתבו דמיירי אפי' בממון כלומר לא מיבעיא באיסור דאיכא עדים אחרים אלא אפי' בממון דליכא עדים אחרים דאי מיירי באיסורא כלומר אפי' כי ליכא עדים אחרים דומייא דממון ודומייא דמעיד דכ"ג אין חכמה כו'.

פרק ב

הלכה ה

שורש הכחשת העדים במנין השעות אמר **ע"א בשתי שעות והב' אומר בג' עדותן קיימת שדרך העם לטעות שעה אחד כו'**. ע"כ. בגמ' פסחים די"א תנן התם אחד אומר בשנים בחדש וא' אומר בג' עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וזה אינו יודע אחד אומר בג' וא' אומר בחמשה עדותן בטילה אחד אומר בב' שעות וא' אומר בג' שעות עדותן קיימת אחד אומר בג' וא' אומר בה' עדותן בטילה דברי ר"מ ר' יאודה אומר עדותן קיימת אחד אומר בה' וא' אומר בז' עדותן בטילה כו' אמר אביי לכשתמצא לומר לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום לדברי ר"י אדם טועה חצי שעה מעשה כי הוה במיפק תרי ועייל תלתא והא דקאמר שתים בסוף שתים והא דקאמר ג' בתחילת שלש לדברי ר"י אדם טועה חצי שעה מעשה כי הוה בפלגיה דארבעה הוה והאי דקאמר ג' בסוף ג' וקטעיה פלגא שעתא דקמיה והאי דקאמר חמש בתחילת חמש וקטעיה פלגא דשעתא לאחוריה כו' ע"כ ופי' רש"י כשתעמוד ותדקדק על מכונו תמצא לר"מ כו' וק"ק דאמאי לר"מ אדם טועה רביע שעה ומשהו כי הוה בסוף שתיים חסר רביע הוה ומ"ד שתיים חסר רביע קאמר ומ"ד שלש בתחילת שלש וקטעי רביע שעה ומשהו.

וא"כ דמעשה כי הוה בתחילת שלש הוה ומ"ד שתים חסר רביע קאמר וקטעי רביע שעה ומשהו אבל אין לומר באופן אחר דקסבר ר"מ דאדם טועה חצי שעה דא"כ אחד אומר בג' וא' אומר בחמש נמי יכול להתקיים עדותן ואיכא למימר דחצי שעה איכא בינייהו כדאמרינן לר"י אך רביע שעה איכא למימר שפיר דאדם טועה לר"מ ולולי דברי רש"י היינו יכולים לפרש ולומר דה"ק כשתמצא לומר לר"מ כו' כלומר כשתרצה לומר דלר"מ אין אדם טועה ולא כלום לר"י עכ"ל אין אדם טועה לא כלום לר"י ע"כ לומר דאדם טועה חצי שעה ולא יותר דאפושי פלוגתא לא מפשינן וי"ל.

תו במ"ש איכא דאמרי לדברי ר"י אדם טועה שעה ומשהו כו' ק"ק דאמאי לא אמרי' דלר"י אדם טועה שעה ומחצה דמעשה כי הוה באמצע שעה רביעי הוה ומ"ד שלש תחילת שלש ומ"ד חמש תחילת חמש או סוף חמש וי"ל דלהאי לישנא משמע ליה דלא תלינן טעותא בב' עדים ואמטו להכי נייד מלומר כלישנא קמא ולישנא קמא משמע ליה

דטפי עדיף למימר דתלינן הטעות בב' עדים ושטעו כל א' בזמן מועט מלתלות הטעות בע"א ובזמן רב ומה"ט לא הוק' להם להתוס' בד"ה אלא אמר רבא קושייתם ללישנא בתרא דאביי משום דמה"ט דאמרן הוא דנייד מלומר כלישנא קמא אבל לרבא ק"ל שפיר דכל עיקר טעמא דלא אמרי' כהנהו לישני דאביי אינו אלא משום דס"ל דמספקא לא קטלינן עד שהוצרכו לידחק ולומר דמה"ט נמי הוא דלא אמר כלישנא דאביי אע"ג דלא תי' איהו גופיה ה"ט בהדייא והרב ח"ה ז"ל כתב ע"ד התוס' וז"ל ולעיל לאביי ללישנא בתרא דאמר דקטעי שעה ומשהו לא ק"ל דא"כ לר"י הא' אומר בב' והא' אומר בחמש נמי דזה שאומר בשתים בסוף שתים וזה שאומר בה' בתחילת חמש ועובדא הוה בתחילת ארבע וכל א' טעי שעה ומשהו דאיכא למימר דאה"ן לר"י אלא דנקט שלש וחמש לרבותא דר"ע דאפי"ה עדותן בטילה עכ"ל ואלו הוה ק"ל להרב ז"ל כדאקשינן לא הי"ל מקום לתירוצו ז"ל ואפשר שהרב ז"ל לא הוק' לו כן משום דמשמע ליה דהא ל"ק דאפשר כהאי לישנא משמע ליה דדוקא בשעה ומשהו עבידי אינשי דטעו ותו לא עבידי דטעו.

וראיתי להתוס' ז"ל שם בד"ה אחד אומר בב' שעות כו' שכתבו כשזה אומר קודם הנץ החמה כו' אבל הני לא דקדקו כו' עכ"ל והא דפריך תלמודא לקמן לרב שימי בר אשי דאמר לא שנו אלא לשעות פשיטא כו' ולפי דבריהם טובא קמ"ל דאע"ג דא' אומר בשתיים וא' אומר בג' דמי לא' אומר קודם הנץ החמה וא' אומר אחר הנץ החמה אפי"ה שנייא היא טעות שעות דאין בני אדם מדקדקים בשעות כמ"ש התוס' ז"ל דאפי"ה פריך פשיטא לר' שימי דאיהו לא נחית להכי אלא לאשמועינן עיקר דינא בקודם ולאחר הנץ החמה ואם איתא לא הו"ל למימר בהאי לישנא אך במה שתירצו התוס' איכא למידק דאכתי ק' מה מפסיד אם מדקדק בהם דשמא ידעי בהכי ונמצא עדותן בטילה כמו שדקדקו הם ז"ל בתחילת הסוגייא וכאן לא יתכן לתירוצם בודאי שעות לחוד וימים לחוד ואע"פ שכיונו ביום מדקדק אחריהם בשעות ולפי שיטת מן המפרשים דשעות היום נמנין מהנץ החמה עד שקיעתה והביא דבריהם הר"ב מנחת כהן בקו" מבוא השמש ח"ב פ"א ר"מ ניחא עיקר קושייתם ולדבריהם צריך ישוב ועוד י"ל לפי דבריהם מ"ש בא' אומר בחמש וא' אומר בשבע עדותן בטילה משום דחמש חמה במזרח ושבע חמה במערב ואמאי לא נאמר שלא דקדקו בשעות ולזה הישוב מבואר.

עוד ראיתי שכתבו התוס' שם בד"ה אלא אמר רבא לדברי ר"מ כו' וא"ת אחד אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה נימא דעובדא ברביעית הוה וי"ל דסבר רבא דאין (לגלות) [לתלות] הטעות בשניהם אך יש להק' א' אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה אלו דייקת בהני סהדי דילמא האי דקאמר בג' בסוף ג' וי"ל דלהחמיר ולקיים

עדותן לא בדקינן להו עכ"ל לפי דבריהם כאן בסוגייא מצינן מימר שבתירוץ זה כוונו לתרץ ג"כ הקושייא הראשונה אמנם בפ' היו בודקים דמ"א ע"ב הפכו סדר קושייתם וראשונה הק' הקושייא השניה ותרצו התירוץ שתי' כאן ושוב הק' הקושייא הראשונה שהק' כאן ותירוצו משמע דלא ניחא להו לתרץ הקו' הראשו' עפ"י תירוץ זה ומצאתי בשיטת כת"י למרן החבי"ב שם בפ' היו בודקים שכתבו וז"ל משמע להו להתוס' דלא אמרינן דלקיים עדותן לא בדקינן להו אלא כשדברי העדים מכוונים בסתמא כגון שאמרו בשעה פ' אז לא בדקינן להו שיפרשו דבריהם ושזה יאמר בתחילת השעה וזה אמצעיתה או בסופה דכיון דכוונו עדותן ואמרו בשעה פ' מובנו שוה לשניהם או בתחילת השעה או בסופה וכיון דמובנו הכי והכי לא בדקינן להו כדי לקיים עדותן שיפרשו שהוא בסופה או בתחילת' אבל לומר דעדותן הוה בד' דאינו תלוי זה בזה בדברי העדים אז תלינן ואמרי' דעובדא הכי הוה ודברי העדים כדקיימי קיימי וניחא בהכי מה שסמכו קושייא למה שלמעלה הימנה והראוי היה שיעשו דבור בפני עצמו אלא במה שכתבנו ניחא שרצה ללמדנו דבמה שתרצו דלקיים עדותן לא בדקינן להו אינו מתורץ מה שהק' דאימא דעובדא בד' הוה דצריך לומר דאין לתלות הטעות בשניהם עכ"ל ודוק.

עוד ראיתי שכתבו התוס' שם בד"ה באיזה יום כו' תימא דכיון דסבר כיוונו יום החדש ל"ל למשלינהו באיזה יום הא הו"ל חוזרים ומגידים ע"כ וכתב שם הרב ח"ה וז"ל ולכאורה ק' דלמה אין יכולים לחזור ולהגיד דהא יכול אחד מהם לומר דמתחילה לא כיון יום החדש וטעה בעבורא דירחא עכ"ל ודבריו י"ל הם מגומגמים ואם הם כפשטן אין להם מובן דהיא עיקר קושיית התוס' דאי מצו למימר דטעו בעבורא דירחא למאי נ"מ שואלים מאיתם באיזה יום ואי לא מצו למימר דטעו בעיבורא דירחא כגון דטעי בתרי עבורי וא"כ הו"ל חוזרים ומגידים וא"כ מה נפשך לא נ"מ מידי בחקירה זה ואולם כוונתו מבוארת שכיון להק' מה שהק' רש"ל והביא דבריו איהו גופיה בפ' היו בודקי' דלהכי שיילינהו ימי השבוע שאם יאמרו העדים בג' בחדש היה המעשה ויאמרו המזימין הלא בג' בחדש עמנו הייתם כל שלא פירשו יום שבוע יכולים לומר טעינו בעבורא דירחא משא"כ כשיאמרו יום השבוע דתו לא מצי למטען מידי וזו' היתה כונתו כאן.

והנה הרב ח"ה ז"ל שם כתב ע"ד רש"ל הללו וז"ל ודבריו תמוהים דא"כ אמאי חשיב בכמה בחדש מז' חקירות כיון דלא אתי לידי הזמה אלא ע"כ דמיירי הכא דאתי לידי הזמה על כמה בחדש וכגון דיהבינן להו טעותיהו כוליה א"נ דאיירי בבא אחר רובו של חדש דשוב לא יוכל לומר כן כדאמרינן לקמן ועוד נ"ל דלא אמרי' דטעו בעבורא דירחא אלא בשני עדים שהא' אמר בב' בחדש והב' אמר בג' בחדש ששניהם מעידים על עיקר

המעשה אנו תולים שהא' מהם טעה בעבורא דירחא אבל בכת א' שאומרת בב' או בג' אין אנו תולים שטעו בעבורא דירחא כיון שאין כאן מי שמעיד על גוף המעשה הזה שנעשה בג' וזה נ"ל לדקדק מדברי התוס' דפסחים שכתבו על קושית רש"י בגמ' דנ"מ לא' אומר בב' וא' אומר בג' משמע דבכת א' שאומרת שהיה בב' ליכא נפקותא עכ"ל.

הנה מה שתמה על תירוצו של רש"ל דא"כ איך מנה תנא דמתני' לחקירה זו כיון דלא אתי עלה לידי הזמה ודימה לחקירה כמה בשעה דלא הוי מן החקירות מה"ט הדבר מבואר דלא דמו אהדדי דשנייא היא כמה בשעה דלא אתי עלה לידי הזמה לעולם משא"כ בחקי' כמה בחדש דע"י חקירה כמה בשבוע אתי עלה לידי הזמה למפרע על יום החדש ובחקירה באיזה יום בשבוע לחוד לא מצי אתי עלה לידי הזמה דאם יאמר בג' או בד' בשבת לבד לא אתי עלה לידי הזמה דכמה ג' וד' איכא בחדש ובהודאת שתיהם יום השבוע ויום החדש אתי עלה לידי הזמה מה שא"כ בחקירה בכמה בשעה שאף בחקירה אחרת לא אתי לידי הזמה גם מ"ש עוד דמתני' איירי בדיהבינן כל טעותייהו ובהכי אין צורך לחקירה יום השבוע אינו מובן דמאן לימא לן שהעדים האחרונים שיבואו להזימן לא יודעים להזמן בכל טעותייהו דיתכן שיבואו להגיד באותו יום לבד ולא על טעותייהו דהשתא בחקירה יום השבוע לבד דיי בעדות דמזומן להזימן גם מ"ש עוד א"נ דאיירי הכא אחר רובו של חדש דשוב לא יוכל לומר טעיתי כו' הרב ראש יוסף בה' עדות סי' ל"ג הגהת מ"ו ביאר דבר זה יותר והוא זה שאם כדברי רש"ל דחקירה איזה יום אצטריך משום דעל חקירה כמה בחדש לבד לא אתי לידי הזמה דמצו למימר טעו בעבורא דירחא א"כ כשהעידו אחר רובן של חדש דלא מצו למטען הכי למה היו חוקרים אותם בחקירת כמה בשבוע כיון דבלא"ה אתו לידי הזמה והוא ז"ל ישב דלא פלוג וכמו זה צריכין אנו לומר למה שתירצו התוס' כאן בתירוץ השני הנ"מ לאחד אומר בב' וא' אומר בג' דמה שהיו שואלים חקירה זו אפי' בשכוונו עדותן משום דלא פליג.

ומ"מ נראה דלתירוץ רש"ל אין צורך לזה דבלא"ה י"ל שהיה להם מן הצורך לשאול מאתם חקירה איזה יום אפי' אחר רובו של חדש דהא דאמרי' בגמ' דכל שמעידים אחר רובו של חדש לא טעו בעבורא דירחא לאו למימרא דלא טעו כלל אלא כרובא דעלמא דעבידי דלא טעו בהכי כי היכי דעבידי למטעי קודם שיצא מרובו של חדש דאז כיון דרובא דעלמא שכיחי למטעי קטלינן ע"פ עדות כזה משום דתלינן ברובא דטעו אבל כל שיצא רובו של חדש ליכא אלא ספק שקול דאיכא אינשי דטעו ואיכא דלא טעו וכיון שכן לא קטלינן ליה ע"פ עדותן דתלינן דהנהו עדים ידעי בעבורו ועדותן מוכחשת מספקא ומיהו אף העדים אינן נזמין ונהרגין דאיכא למימר נמי איפכא דטעו בעיבורא

דירחא דהדבר שקול ולעולם אזלינן לקולא משום ספק נפשות והואיל וכן לעולם היו צריכין לחקירה יום השבוע כדי להזימן ואף לאחר רובו של חדש.

ומ"ש עוד הרב ח"ה ז"ל דנר' לו דאין לתלות הטעות בשני עדים גם הר"ב ראש יוסף כתב כן וכבר קדמו בזה גדולי האחרונים בראשון קדם מוהר"י בירב בת' הובאה בתשו' הרלנ"ח סי' קנ"ו וז"ל הרב ז"ל שם בדרכ"ג ע"ד עוד אני אומר שאפי' לא היה ביניהם אלא טעות של חצי שעה לא אמרינן עבידי אינשי דמטעי בהכי ולהבין זה נחקור שבגמ' לא הוזכר טעות דעבידי אינשי למטעי אלא בענין החקירות שהיו עושים לשני עדים שהא' אמר כך והאחד אמר כך ולא מצינו בתלמוד שיזכירו טעות בב' עדים המעידים נגדם להזימן או להכחישם וגם לא הוזכר בתלמוד כששנים אומרים בשעת פ' מיוחדת ובאו שנים אחרים והזימום ואמרו באותה שעה עמנו הייתם שנאמר עבידי חדא משתי הכיתות לטעות ואולי לא היה באותה שעה אלא בשעה אחרת אלא שאמרו עדותן מזומם גם אמרו עמנו הייתם שבאותה שעה כנזכר למעלה במזרח הבירה ואמאי נימא באחד משתי הכיתות עבידי לטעות בשעה א' אלא ודאי לא אמרינן בשני עדים עבידי אינשי דטעו אלא נאמר שהעדים זריזים הם ורבינו ז"ל בפי"ט מה' אלו הביא ההיא דשנים שהעידו במזרח הבירה כו' ולא הזכיר דעבידי אינשי דטעו באותה שעה ובמ"ש יתיישבו דבריו וגדולה מזאת כתבו התוס' בסנהדרין ובפסחים וז"ל בפ' ז"ב ד"ה אחד אומר בג' כו' מכאן תדין ק"ו לר"ע אם בשני עדים שיש קצת הכחשה ביניהם אמרת שאין לתלות הטעות בשניהם כ"ש לדעת ר"ע נאמר שכשהשנים הסכימו בשעת פ' שאין ראוי לתלות טעות לשניהם כיון שהסכימו לדבר א' ומפני זה לא תמצא בתלמוד שהזכירו הטעות אלא בא' אומר כך וא' אומר כך כו' עכ"ל.

והרב מוהרלנ"ח ז"ל שם בסי' קל"ו דר"ל סע"ב אף שחולק עליו בעיקר ראיה זו שהביא מדברי התוס' וכתב עליו דק"ו פריכה הוא כלומר דאיכא טעות בשני עדים זה להוסיף עליו זמן וזה לגרוע הוא דבר זה מלומר ששניהם יתלו בגירוע הזמן או בהוספה מיהו בעיקר הדין עלה בהסכמה איתו עמו וכהלכתיה ולאו מטעמיה גם מוהרדב"ז בח"א סי' נ"ו דחה ג"כ ראיה זו והודה לו וסייעו ממ"ש התוס' בסוגיין ד"ה ולר"ע יע"ש ואמנם אף כי הרב מוהר"י בירב לא העלה על דל שפתותיו דברי התוס' הללו שבד"ה ולר"מ הנה הוא ז"ל קיים מסברת עצמו דבריהם והכרעתם בד"ה וזהו שכתב בתחי' דבריו ולא מצינו שיזכירו בגמ' טעות בשני העדים המעידי' נגדם להזימן או להכחישם עכ"ל והן הן דברי התוס' בד"ה ולר"מ כאשר יראה הרואה.

אשר לפי זה לא מצאתי מקום לתמיהת מוהרלנ"ח ז"ל שם בסי' קל"ח דר"ל ע"ב מסוגייא

דפסחים דאמרינן בהדייא דיהבינן לעדים כל טעותייהו ע"כ ואין ספק שהוא ז"ל הבין כונת אחרת בדברי מוהר"י בירב הללו שכיון לומר שלא מצינו דיהבינן טעותייהו לעדים השניים כשבאים להזימן או להכחישם אלא אם הזימו באותם הב' שעות שיעידו העדים הראשונים הן מזומין ותו לא ואמטול ק"ל לסוגיין דקאמר בהדייא דיהבינן לעדים כל טעותייהו וע"פ האמור אין כאן קושייא ומ"מ אין מדברי התוס' הללו ראיה לדברי הר'ב ח"ה והרב רא"י שכתבו דבטעות בעבורא דירחא נמי כל שכיונו העדים ליום א' לא תלינן לומר שטעו בעבורא דירחא דאיכא למימר שהתוס' ז"ל לא כתבו כן אלא בטעות דשעות דתלי באונס הדעת דכל כי האי לא תלינן בשני עדים אבל בטעות דעבורא דירחא דהדבר תלוי בשמיעת קל שיפורא איכא למימר דשניהם טעו וכי היכי דהא לא שמע הא נמי לא שמע ואיברא דאיפכא נמי איכא למימר ואמטול להכי לא הביאו הרבנים הנז' ראיה מדברי התוס' שהביא הרב ח"ה ז"ל דשם מיירו בטעות דעבורא דירחא והם ז"ל איירי בטעות דשעות וגם הרב ח"ה ז"ל לא הביא ראיה מדברי התוס' שהביאו הרבנים הנז' דקיימי לענין טעות שעות ואיהו ז"ל מיירי בטעות דשיפורא ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

ומ"מ התוס' ז"ל בפ' אז"ן דע"ב ע"א סד"ה שטר שיש בו רבית כתבו בהדייא דתלינן הטעות בעבורא דירחא אפי' בשני עדים יע"ש. ואיך שיהיה דבשני עדים דעת כל הרבנים הוא דלא תלינן בטעות דשעות כשיטה התוס' ז"ל ולפי דבריהם ז"ל צ"ל דכי קאמר תלמודא דחקירה איזו שעה עדות שאי אתה יכול להזימה היא אם לאו דיהבינן להו טעותייהו בשני עדים הרי דתלינן טעות בשני עדים מיירי בשלא כיונו שתיהם לשעה א' כי אם הא' אמר בב' והא' בג' וכיון דתלינן בטעותא דהעדים הראשונים כדי לכוין עדותן ה"נ כשבאו עדים אחרים להזימן נמי תלינן בטעותן ויהבינן להו טעותייהו ואע"ג דטעות זה שאנו תולין לעדין המזימין הוי הפך מה שאנו תולין העדים הראשונים דבטעות עדות הראשונים אנו תולין לכוין עדותם ובטעות הזה שבעדים המזימין אנו תולין ואומרים שהם מוכחשים למפרע בעדותם אין חשד מזה דודאי מתחילה כשבאו לו עוד העדים הראשונים אי אמרינן דטעה כל א' לפניו או לאחריו ועדותן מוכחשת נמצא א' מהם משקר במה שבא להעיד ולא מפקינן גברא מחזק' כשר ולומר שהוא משקר כל דאיכא למימר דקושטא קמסהדו אבל כשבאו עדים להזימן דהא איכא סהדי דמפקי להו מחזקתייהו אז תלינן בטעות שטעה לפניו או לאחריו ועדותן מוכחשת ולא מזומן דמי יימר דלו היה הטעות באופן זה אך כשבעיקר עדותן אין שום צורך למתלי בטעות כגון שכיונו שניהם השעה השתא נמי שבאו עדים להזימן לא תלינן בטעות לומר דשניהם טעו דתרי לא עבידי למטעי ואע"ג דתלמודא סתמא קאמר דחקירה איזו שעה עדות שאי

אתה יכול להזימה הוא לפי דבריהם עכ"ל דה"ק חקירה באיזו שעה בעדות שני עדים שהא' אומר בב' והא' אומר בג' עדות שאי אתה יכול להזימה הוא והיכי קתני מתני' דעדות זה קיים וכ"כ הרלנ"ח ז"ל באותה תשובה.

ואולם באותה סוגיא דפ' היו בודקי' דקאמר תלמודא דחקירה כמה בשעה לא משכחת לא לאביי ולרבא דרבי ליה רחמנא משום דלא אתי עלה לידי הזמה לפ"ז צריכה ישוב דהא משכחת לה דאתי לידי הזמה בכ"הג שמכוונים העדים עדותן בכמה בשעה דלא תלינן טעות בשניהם ואם נחקור עדותן ולא יכוונו העדות כגון שהא' אמר בתחילת השעה וא' אמר באמצע השעה כיון דמצו למטען אח"כ כשיבואו עדים המזימין אותם שבתחי' השעה ובאמצעה היו עמהם שטעו חצי שעה ועובדא הוה חצי שעה קודם או חצי שעה אחריה אז לא תהא עדותן עדות אבל כשכיונו שניהם לומר שבתחילת השעה או באמצעה הוה עובדא תתקיים עדותן ונימא דבכה"ג הוא דרבי רחמנא חקירה כמה בשעה וצ"ל דחיליה דהמקשן הוא ממתני' א' אומר בשנים וא' אומר בג' עדותן קיימת וא"כ ה"ה נמי א' אומר בתחילת השעה וא' אומר באמצע השעה ואיך תהיה עדותן קיימת כיון דלא אתו עלה לידי הזמה.

איברא דאותה סוגייא היא גופה קשייא ולכאורה משוללת הבנה דמ"נ אי ס"ל לתלמודה התם דבחקירה איזו שעה אתו לידי הזמה בדיהבינן להו עליה טעותייהו כדקאמר בסוגיין היכי קאמר דבחקירה כמה בשעה לא אתו עלה לידי הזמה שפיר מצי אתי לידי הזמה בכ"הג שאם העידו העדים שבתחי' השעה הוה עובדא יהבינן להו טעותייהו חצי שעה לפניה וחצי שעה לאחריה וכן לרבא כדאית ליה ונמצא דלא יהבינן להו טעותייהו אלא מהרגעים אשר הם מעידים בו משא"כ בחקירה איזו שעה דיהבינן להו טעותייהו מתחילה השעה שהם מעידים ומסופה מספיקא ואי תלמודא התם לית ליה האי שינוייא דמשנינן הכא דיהבינן לעדים טעותייהו תיקשי ליה נמי דלחקירה איזה שעה לא אתי עלה לידי הזמה והיכי מנינן לה בהדי ז' חקירות לאביי ולרבא וכבר הק' לו קושייא זו להר"ב ח"ה ז"ל גם הרב מוהרלנ"ח ז"ל בדרל"א ע"ג כתב וז"ל גם ק' בעיני ליישב הסוגייא שבפ' היו בודקי' עם הסוגייא דפסחים דאמרי' דיהבינן להו כל טעותייהו דא"ה ל"ק כלל לא לאביי ולא לרבא דלהכי חקרינן להו בכמה בשעה למיהב להו טעותייהו מההוא רגע מהשעה אשר לפ"ז הנני מסופק אם סברת רבינו דלא מייתי הא דיהבינן לעדים טעותייהו הוא משום דס"ל דהני סוגייאי פליגי אהדדי ויש לנו לפסוק כההיא דפ' היו בודקי' דאיתיה בדוכתא ולא יהבינן טעותייהו כלל אפ' כשלא כיונו שעה א' ודוקא לכוין עדותן זה עם זה אמרינן דשמא א' מהם טעה אבל לענין להזימן לא יהבינן להו טעותייהו

כלל אם הוזמו באותן השני שעות שהעידו שניהם וצ"ע עכ"ל.

ודבריו ז"ל סתומים וחתומים כספר החתום דמאי אהני ליה להרב זה שכתב דאותה סוגייא דפ' היו בודקי' ס"ל דלא יהבינן לעדים טעותייהו אלא לקרב עדותן וכל שהזימום באותן השעות שאמרו והגידו מעיקרא לא יהבינן תו מידי דהשתא אכתי תיקשי ליה טפי היכי קאמר תלמודא דחקירה כמה בשעה לא אתו לידי הזמה דהא לפי דבריו ז"ל שכיונו שניהם עדותן שהיו בתחילת השעה או בסופה והזימום העדים תו לא מצו למימר שטעו שעובדא הוה בתחי' השעה או בסופה ולקרב עדותן דוקא הוא דאמרינן הכי אבל כל שכיונו שניהם לרגע אחד תו לא מצו מימר שטעו שהרי כשהא' אמר בב' והא' בג' כתב הרב ז"ל דכל שהזימו העדים באותן שתי שעות הרי הם מזומים ולא יהבינן להו טעותייהו טפי משתי שעות הללו שהעידו וה"נ ודאי כשכיונו לרגע אחד דלא אמרינן שטעו וכל שהזימו באותו הרגע דיי להזימם וא"כ שפיר מצינן מימר דרבי ליה רחמנא לחקירה כמה בשעה כיון דאתי עלה לידי הזמה ואם יאמר הרב ז"ל דחקיר' כמה בשעה עבידי אינשי דמטעי טפי ואפי' בשכיונו שניהם ברגע אחד והזימום באותו רגע אינן מזומים משום דשכיחי טפי למטעי אפי' שנים א"כ ת"ל דאכתי בדיהבינן להו טעותייהו משכחת לה לחקירה זו שאם העידו ברגע שבתחילת השעה יהבינן להו כל השעה כולה לפניה ולאחריה וכל שהזימו בכ"הג השעה שהיה עמהם ושעה שלפניה ואותה שעה מהרגע אשר הם מעידים הרי הם מזומים ונ"מ בחקירה זו שאם העידו סתם בשעה פ' כל שהוזמו באותה שעה שהיו עמהם דיי לפי דברי הרב ז"ל דס"ל שאותה סוגייא דלא יהבינן להו טעותייהו אלא לכוין עדותן וכשחוקרים אותם באיזו רגע כיון דעבידי אינשי למטעי ברגעי' צריך למיהב להו טעותייהו משעה שלפניה או שלאחריה ולא דיי כשיוזמו באותה שעה לבד וי"ל דס"ל להרב ז"ל דאע"ג דעבידי אינשי למטעי ברגעים היינו ברגעי השעה אשר הם מעידים דהיינו אם העידו ברגע הא' שבשעת רביעי או חמישי אז תלינן שהיה מעשה בסוף השעה או להפך דכ"הג שכיח שיטעו אבל בין רגעים דשעה לשעה לא שכיח וכל שאמרו שבשעה פ' היה המעשה וכוונו שניהם עדותן להעיד בשעה אחת לא עבידי תרי למטעי בקריאת שם השעה והשתא משו"ה קאמר תלמודא דחקירת כמה בשעה לא אתי עלה לידי הזמה אפילו בשכוונו עדותן וזה שלא כדברי רש"י שם בפ' היו בודקי' ועדיין הדבר צריך ישוב.

ובשיטה כ"י להרשב"א ז"ל על מס' סנהדרין כתוב כלשון הזה אלא לאביי כו' תימא אכתי אצטריך דאי אמרי עדים בשעה שניה ואמרי המזימים עמנו הייתם באותה שעה אינן מזומים דהני אמרי בפלגא קמא והני אמרי בפלגא בתרא ולא מצו לאזומינהו אי

לא יהבינן להו טעותייהו וכדאיתא בפ"ק דפסחים ואי שיילינהו בכמה בשעה מצו לאזומינהו בפלגא ועוד נ"מ היכא דהא' אמר בד' שעות והא' אמר בג' דאי שיילינהו בכמה בשעה אמר זה בתחילה ב' וזה בסוף ג' הוייא עדות מוכחשת וי"ל כיון שכשמשנים שעה א' לא נ"מ מידי לענין הכחשת זה את זה דאפי' אמר זה בתחילתה וזה בסופה שמא כל אחד טעה חצי שעה אין ראוי לחושבה מן החקירות עכ"ל מבוארים דבריו דמשום דבחקירה כמה בשעה לא נ"מ מידי לענין עדותן כשהם מחולקים בשעה עצמה שהאחד אמר דעובדא הוה בתחילת השעה והאחר אמר בסופה אע"ג דנ"מ טובא לכשיהיו מחולקים בשתי שעות שהאחד אמר בתחילת שתים והאחר אמר בסוף מ"מ לא חשיב זה מן החקירות כל דלא נ"מ מידי לענין השעה עצמה והנראה בטעמו של דבר דסברת הוא דלא רבי רחמנא ז' חקירות אלא כדי שהם יכוונו עדותן כא' מן החקירות דחקרו אותם כאחרת כי אולי יוכחשו או יוזמו ותהיה עדותן בטילה.

והשתא מה"ט אי אפשר לומר דרבי רחמנא חקירה כמה בשעה כיון שאם כבר כוונו עדותן בחקירת איזה שעה שהיא החקירה הקודמת והעידו שניהם על שעה אחת שוב לא יוכלו לבא לידי הזמה והכחשה על כמה בשעה שאפי' האחד יאמר בתחילתו והאחד בסופה עדותן קיימת כיון דעבידי אינשי למטעי בחצי שעה ונמצא דלא אהני חקירה כמה בשעה אלא לכשהאחד יאמר בשעה שניה והאחד בג' שאז אם יפרשו זה בתחילת שעה שניה וזה בסוף ג' תהיה עדותן מוכחשת ולא זו הדרך לומר דרבי ליה רחמנא לכשיהיה תשובת העדים בכ"הג הא לא"ה לא דהא לא דמי לשאר החקירות ואם זו היתה כוונתו מצינו להתוס' הפך סברתו שהרי הם ז"ל כתבו דחקירה איזו שעה נמי לא נ"מ אלא לאחד אומר בשנים וא' אומר בג' הרי שכתבו דחקירה איזו שעה לא נצרכה אלא לכשיהיו העדים חלוקים בעדותן.

ואולם הרשב"א ז"ל אפשר דס"ל כתירוץ הא' שתירצו התוס' או כמו שתירץ רש"י בפ' היו בודקים ומפי מורי הרב מוהרי"ן נר"ו שמעתי עוד בטעמו של דבר דהסברא נותנת דלא רבי רחמנא חקירה כמה בשעה כיון דאין ההזמה מעין החקירות דלעולם לא יוכלו לבא לידי הזמה אם לא דיהבינן להו טעותייהו בשעה אחרת וצריכין העדים המזימין שיעידו שהיו עמהם שעה אחרת חוץ מהשעה אשר העידו מטעמא דאמרן דעבידי אינשי למטעי וכיון שכן נמצא שאין הזמה מעין החקירה דהחקירה היא בכמה בשעה והזמה היא בשעות דשייכא ההזמה לחקירת איזו שעה והסברא נותנת דכולהו ז' חקירות דרבי רחמנא הוא כדי שיוזמו בכל חדא מינייהו מעין החקירות משא"כ בחקירת איזו שעה והדברים נכונים ויכונו בדברי הרשב"א הללו שכתבנו ונוחים דבריו עם דברי התוס' ומר

אמר חדא ומר אמר חדא.

ובשיטה כ"י למרן החבי"ב על מ' סנהדרין כתוב כלשון הזה אלא לאביי כו' תימא מאי קושייא שהרי בשעות נמי עבידי אינשי למטעי כדתנן במתני' א' אומר בב' וא' אומר בג' עדותן קיימת ואפי"ה שיילינן להו בכמה כדי שאם יאמרו הראשונים בשתי שעות ביום והאחרונים יאמרו משתי שעות ע"ס ד' שעות הייתם עמנו במקום פ' הוו מזימים אף כאן דאדם טועה בחצי שעה נשייליה בכמה בשעה כדי שאם יאמרו בכך רגעים בשעה יוזמו כשיאמרו האחרונים עמנו הייתם מתחי' שעה פ' עד סופה.

וראיתי בתשוב' מוהר"ם אלשקר סי' ט' ובתשו' מוהרלנ"ח סי' קל"ו כתבו בשם הרב מוהר"י בירב דאין לתלות הטעות בשני עדים והם דברי התוס' בפסחים ולפי סברתם ניחא הכא קושיית הגמ' כיון דבהזמה קיימינן אבל ק' דאי אפשר ליישב סוגיית הגמ' בפסחים דהרי מסקינן התם דיהבינן טעותייהו לענין הזמה ופירש"י דיהבינן להאי דשתיים ושלש לטעותייהו הרי דאפי' בב' עדים יהבינן להו טעותייהו וי"ל דאין כונת רש"י ז"ל דלשני עדים יהבינן טעותייהו אלא משום דמספקא לן בכת זו מי הוא טועה יהבינן ליה ע"ס ד' ואם העד שאומר בג' שעות הוא הטועה יהבינן ליה ע"ס חמש אבל אין כוונתו לומר דהשני עדים הם טועים וא"נ רש"י ז"ל סובר דיהבינן לשני עדים טעותייהו וכמו שנראה ברור בדבריו ז"ל בסוגייא זו שכתב וא"נ אמרי להו מתחילתה ועד חצייה עמנו הייתם לא מתזמים דאימור שמא בסוף שעה היו והם טעו מסופה לחצייה וכמו שהכריח הרלנ"ח בתשו' סי' קל"ו והתוס' דס"ל דלשני עדים לא יהבינן להו טעותייהו יפרשו מאי דאמרינן דיהבינן להו טעותייהו וכמ"ש שמא אותו שאמר בשלש שעות טעה ויהבינן ליה ע"ס חמש והדרא קושיין לפי דעת רש"י ז"ל דבשני עדים נמי יהבינן להו טעותייהו מאי מקשינן הכא אלא לאביי מאי איכא למימר וי"ל דשפיר פרכינן לאביי מאי איכא למימר דכיון דאפשר לטעות בחצי שעה חקירת של כמה בשעה היכי משכחת לה שיהא עדות שאתה יכול להזימה שהרי אפי' יאמרו העדים שהיה בתחי' שעה ג' ויאמרו המזימים בתחילת שעה ג' ועד סופה עמנו הייתם אין כאן הזמה דאפשר שהמעשה היה בסוף שעה שניה ואם יאמרו בסוף שעה ג' אפשר דהמעשה היה בתחי' ד' ואם יאמרו בחצי שעה ג' אפשר דהיה בתחי' השעה והמזימים ג"כ טעו שהיא חצי שעה ומחצי שעה ג' עד חצי שעה ד' שעה ג' קרו לה וזה דוחק ולכן נר' דכיון דלרבא איכא קושייא אע"ג דלאביי ליכא קושייא לא דק התלמוד בדבר עכ"ל מרן החבי"ב.

ואנחנו לא נדע היכי ניחא ליה קושייתו ע"פ שיטה הר"י בירב ז"ל דבשני עדים אין לתלות טעות ואדרבא דא תברתיה דלא קשייא השתא מידי דהשתא חקירת כמה בשעה

נמי מצי אתי עלה לידי הזמה כל ששניהם מכוונים עדותן ברגע א' מהשעה דהשתא לא מצי מימר שטעו כיון דשנים לא עבידי למטעי ואולי הוא ז"ל כיוין למ"ש לעיל בדברי הרלנ"ח דדוקא משעה לשעה אחריתי לא עבידי שנים למטעי משא"כ ברגעי השעה דאפי' שנים עבידי למטעי ועיקר מן התירוץ חסר מן הספר גם מ"ש עוד דשפיר מקשה לאביי כו' ע"ס הלשון שותיה דמר לא ידענא דכי יהבינן להו טעותייהו ע"כ דיהבינן להו חצי שעה קודם השעה שהם מעידים וחצי שעה לאחר השעה שהם מעידים שאם העידו שהיה המעשה בתחילת שעה ג' צריכין המזימים שהיה עמהם וחצי שעה שניה עד חצי שעה רביעי דהשתא ע"כ הם מזומים ואולי גם הוא ז"ל כיוין למ"ש לעיל דכיון דעכ"ל שתהיה ההזמה לשעה אחרת לבד מהשעה אשר הם מעידים הוייא ליה הזמה זו הזמה לחקירה איזו שעה ולא הזמה לחקירת כמה בשעה וכיון דלא דמייא ההזמה לחקירה חשיבא החקירה מז' החקירות דרבי רחמנא וכיון דלא משכחת ההזמה באותה שעה גופה שהם מעידים קאמר תלמודא דלא משכחת דאתי לידי הזמה גם במ"ש עוד דלרבא איכא קושייא אע"ג דלאביי ליכא קושייא לא דקדק התלמוד לא ירדנו בזה לסוף דעתו של הרב ז"ל דלמה זו לרבא קשייא ולאביי לא קשייא דעיקר קושייתו לשניהם קשייא ואין בזה לזה כמלוא נימא.

ואולם אי איכא למימר דלרבא קשייא ולאביי לא קשייא אינו אלא כשנפרש פי' אחרת באותה סוגייא שלא כפי' רש"י ז"ל והוא ע"פ מ"ש התוס' בסוגיי' דפסחים ובסנהדרין ד"ה אלא אמר רבא דלרבא להחמיר ולקיים העדות עדים לא בדקינן להו והשתא אפשר דהיא היא מאי דפריך תלמודא התם דלרבא דטעו אינשי טובא איך יתכן לרבות חקירה כמה בשעה דא"כ כי בדקינן להו בחקירה זו הו"ל להחמיר ולקיים עדותן דהא כשהא' אמר בג' והא' אמר בה' עדותן בטילה דכי בדקינן להו ומפרשים דבריהם שהא' בתחילת חמש והא' אמר בסוף ג' עדותן קיימת וכל כי האי דאתינן לקיים עדותן לא בדקינן להו דאדרבא כי רבי רחמנא ז' בדיקות הוא כדי להכחישן כמ"ש התוס' אבל לאביי ודאי לא קשייא דהא לדידיה פשיטא ליה דכל דאפשר לקרב עדותן מקרבינן ואם לזה כיוין הרב ז"ל מלבד שאין זה כפי' רש"י עוד זאת כי העיקר חסר וצ"ע.

עוד כתבו התוס' בא"ד וז"ל וי"ל כיון דז' חקירות ילפינן מקראי צריך שלא יכחישו זא"ז ושלא יכחישו את עצמן עכ"ל עיין להר"ב פמ"א ח"א סי' ק' שטרח לזווג דברי התוס' הללו עם מ"ש הרא"ש בתשו' והביאה הטור בא"ה סי' קכ"ו גבי גט אחד שהיה כתוב בד' בשבת עשרים יום מירח פ' ויום ד' בשבת הוא כ"א וטעה וכתב כ' והכשירו הרא"ש ז"ל מטעמא דתלינן בטעות הסופר בקיבועא דירחא ולא הוי מוקדם אע"ג דהכא רובו

של חדש לא עבידי אינשי למטעי בקיבועא דירחא הכא שאני שהרי אנו רואים שטעה ממ"ש בד' בשבת יע"ש וכתב שדברי התוס' הללו הם הפך דבריו שהרי כתבו שכל שיש הכחשת בחקירת יום החדש ויום השבוע הוי עדות מוכחש ולא אמרינן שטעה ביום החדש כיון שכיוין ליום השבוע יע"ש. ועיין להרב גט פשוט שם בסי' קכ"ו בס"ק ס"ה ויערב לך ויתר דברי הפ"מא בתשו' הלזו באו מגומגמים כיע"ש.

תו גרסי' בגמ' תנן היו בודקים כו' ואי אמרת טעו אינשי כו' חקירת דאיזו שעה עדות שאי אתה יכול להזימה הוא דק"ק דאטו לדידיה מי ניחא דהא לכ"ע בקיבועא דירחא עבידי אינשי דטעי והיכי קתני מתני' א' בב' וא' בג' עדותן קיימת דהא הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה עכ"ל כדשנינן דיהבינן להו טעותייהו ואמאי ק"ל לרבא טפי ממתני' גופה וי"ל דאי מהא לא אירייא דהא אמרינן התם דעד רובו של חדש עבידי אינשי למטעי בקיבועא דירחא טפי לא וא"כ אפשר דמתני' איירי בכ"הג שבאו עדים אחר רובו של חדש דאז אתו לידי הזמה ולפי מ"ש לעיל דאפי' אחר רובו של חדש עבידי נמי דטעו אלא דהוי ספק שקול ואין העדי' מזומים בכך י"ל דחקירה יום החדש וחקירה יום השבוע אתו עלה לידי הזמה דכיון שכיוין יום החדש עם יום השבוע תו ליכא למימר דטעה בעיבורא דירחא משא"כ בחקירה איזו שעה דלעולם לא אתי עלה לידי הזמה.

עוד גרסינן התם א"ה בשית נמי ניכול כו' כתב רש"י ז"ל וז"ל דהא בשש עדיין לא נטתה חמה לצד מערב אלא באמצע הרקיע וזריחתה תחתיה בראש כל אדם ואין צל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא תחתיו עכ"ל הק' בס' בית יעקב ס' צ"ט וז"ל הכא משמע בפלגא קמא לשית חמה עומדת בראש כל אדם מדפריך בשית נמי ניכול וכמ"ש רש"י ואלו לקמן בפ' מי שהיה דנ"ד ע"א תנן בהדייא חמש חמה במזרח ושבע חמה במערב חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם עכ"ל ואי מהא לא אירייא דאיכא למימר דכי קאמר בשית נמי ניכול היינו בפלגא דשית קמא דוקא כיון דלפלגא בתרא דשית חמה עומדת בראש כל אדם ואיכא היכרא ומשני דלפלגא קמא איכא למתלי משום דחמה בקרנתא קאי ומ"ש רש"י דבשית דחמה עומדת בראש כל אדם היינו בפלגא דשית בתרא וניחא השתא מאי דמשני חמה בקרנתא קאי ופירש"י ואין עומדין עליה ולמה אין עומדין עליה כיון שהוא עומד בראש כל אדם וע"פ האמור הנה נכון דמ"ש ואין עומדין עליה היינו בפלגא דשית קמא דכיון דעומד בקרנתא מחזי כעומד באמצע הרקיע בחצי שש וחצי שבע אבל בפלגא דשית בתרא אז ודאי עומדין עליה כיון דעומד בראש כל אדם ומפני דחצי שבע נמי חמה עומדת בראש כל אדם כחצי שש גזרינן עליה שש אטו חצי שבע ולפי מה שהבין הרב בית יעקב היה יכול להקשות עדיפא מינה דמאי פריך דשית נמי

ניכול משום דאז חמה עומדת בראש כל אדם ומאי קושייא דהא בחצי שבע נמי חמה עומדת בראש כל אדם ואיכא למטעי בין שש לתחי' שבע וע"פ האמור ניחא דבפלגא דשית קמא דוקא הוא דפריך דאז ליכא למטעי כיון דבתחי' שש אין החמה עומד' בראש כל אדם עד דחדית ליה דאז נמי איכ' למתלי דחמה בקרנתא קאי וע"פ האמור אין מקום לקושיית התוס' שהק' בד"ה בשית דאמר לר"י אדם טועה חצי כו' א"כ אחד אומר בחמש וא' אומר בשבע אמאי עדותן בטילה כיון דאין היכרא בתחילת ו' לז' נימא הא דקאמר חמש בסוף חמש והאי דקאמר ז' בתחי' ז' ועובדא הוה בפלגא דשית וטעה כל א' חצי שעה עכ"ל ואין זה מן הקושי דודאי בין סוף חמש לשש איכא היכרא דבשש חמה בקרנתא קאי ומחזי כעומד באמצע הרקיע ובחמש כולה חמה נוטה לצד מזרח ודוקא בתחי' ו' לז' הוא דליכא היכרא אבל לסוף חמש איכא היכרא טובא.

ובשיטה כ"י למרן החבי"ב מצאתי כתוב על מה שתירצו התוס' וי"ל דהא דקאמר בשית חמה בקרנתא קאי היינו דוקא לענין חמץ דלכל מסור אבל עדות מסורה לזריזים וז"ל וק' דאם בעדות לא טעי אינשי תיקשי לאביי מתני' א' אומ' בחמש וא' אומר בשבע עדותן בטילה לשמועינן רבותא א' אומר בשש וא' אומר בז' עדותן בטילה וכ"ש א' אומר בחמש ואחד אומר בז' וצריך לדחוק ולומר דלאביי נהי דלא טעה בין תחי' שש לתחי' שבע משום דעדות מסורה לזריזים מ"מ מצינן למימר דזה שאומר כו' הוא בסוף ו' וזה שאומר בז' הוא בתחי' ז' וכל כי האי לא מיקרי טעות תדע שהרי בפ"ק דפסחים לאביי ללישנא קמא דאמר לר"מ אין אדם טועה ולא כלום א' אומר בב' וא' אומר בג' עדותן קיימת במעשה כי הוה במיפק תרתי ולמיעל תלת והא דקאמר בב' בסוף ב' והא דקאמר בג' בתחי' ג' הרי דאע"ג דאין אדם טועה ולא כלום מ"מ יכול לטעות במיפק תרתי ולמיעל תלת ומיהו יש לדחות דהיינו דוקא בטעות התלוי בשעות אבל בטעות התלוי בקרנתא אפשר דאפי' בכי הא לא טעי ושוב אמרו לי שרש"ל בפ"ק דפסחים תירץ כן.

אך ק"ל הרי דלאביי ניחא לרבא תיקשי מתני' בין לר"מ בין לר"י אמאי נקט חמש ושבע ליתני ו' וז' דעדותן בטילה דהשתא לא מצית לתרץ בנוכל לומר בסוף ו' בתחי' ז' דקאי עדותן כמו שהק' רבא לאביי ובודאי או בתחי' ו' ותחי' ז' קאמר או בתחי' ו' וסוף ז' קאמר ובין הכי ובין הכי עדותן בטילה שהרי לא טעה בין תחי' ו' לתחי' ז' כ"ש בתחי' ו' לסוף ה' ושמא קאמר דלרבא כל כמה דמצינן למרחק מדברי העדים אלו מאלו מרחיקים ומי שאומר בשש בתחי' ו' ומי שאומר ז' בסוף ז' מאי נ"מ אי הוה תני א' אומר בו' ואחד אומר בז' כיון דאפי' תני הכי עדיין לא שמענו דבקרנתא לא טעו אינשי דכיון דמפרשים דהאומר בו' בתחי' ו' קאמר והאומר בז' בסוף ז' קאמר עדיין יש מקום לומר דאם אמר

בפי' והא' אמר בתחי' ז' עדותן קיימת ושש יאמר בקרנתא קאי וטעו אינשי ודתנן עדותן בטילה היינו דלבטל עדותן אמרי' דבתחי' ז' וסוף ח' קאמרי ובהא לא טעו שבתחי' ו' חמה במזרח ובסוף ז' חמה במערב הא לאו מילתא היא דטובא אשמועינן דאי תני אחד אומר בו' וא' אומר בז' הו"א דבחלוקה זו אשמועינן דאפי' בלא טענא דוהצילו העדה דנפרש הא' אומר בו' בתחי' ו' וא' אומר בז' עדותן בטילה דבתחי' ו' חמה במזרח ובתחי' ז' חמה במערב.

א"נ דאי הוה תני א' אומר בו' וא' אומר בז' טובא אשמועינן דאפי' פירשו ואמרו בתחי' ו' ובתחי' ז' עדותן בטילה מפני שבתחי' ו' חמה במזרח ובתחי' ז' חמה במערב ואפי' בשית דיומא בקרנתא קאי בעדות לא טעי דמסורה לזריזים משא"כ בא' אומר בו' וא' אומר בז' דאי משום הא לא אירייא דאפי' בא' אומר בה' וא' אומר בז' אם פירשו דבסוף חמש ותחי' ז' קאמרי אי טעי אינשי בקרנתא עדותן קיימת ומחוורתא דמילתא דלא דמרוחינן בא' אומר בה' וא' אומר בז' דאפי' בלא טענה דוהצילו העדה עדותן בטילה והדרא קושייא לדוכתין ליתני א' אומר בו' וא' אומר בז' וכ"ש א' אומר בחמש כו' ונראה לתרץ דהאי דקאמרי דבעדות לא טעי בקרנתא הוא דוקא לאביי אבל לרבא כמו שטועין בחמץ טועין בעדות.

והשתא לא מצי למתני מתני' א' אומר בו' וא' אומר בז' עדותן בטילה בין לר"מ בין לר"י דלר"מ אדם טועה שתי שעות חסר משהו ולר"י שלש שעות חסר משהו א"נ י"ל דאפי' אי הוה תני א' אומר בו' וא' אומר בז' עדותן בטילה מצינן לומר דמטעם דוהצילו העדה עדותן בטילה דמפרשינן תחי' ו' וסוף ז' וזה אי אפשר דבתחי' ו' חמה במזרח ובסוף ז' חמה במערב ואי מטעם דבעדות שמסורה לזריזים לא טעי איניש דקרנתא מי זה אמר שנפרש דברי העדים בתחי' ו' ובתחי' ז' נימא דבתחי' ו' בסוף ו' קאמרי בין לאביי אליבא דר"י בין לרבא אליבא דכ"ע או בסוף ז' בתחי' ז' קאמר בין לאביי בין לרבא אליבא דכ"ע מדלא מפרשינן הכי ודאי מטעם דוהצילו העדה קאמר עדותן בטילה משום דמפרשינן דברי העדים דבתחי' ו' וסוף ז' קאמרי וכיון דמוכרחים אנו לפרש דבריהם כן מה לי א' אומר בו' וא' אומר בז' לא' אומר בה' וא' אומר בז'.

א"נ מתני' מילתא פסיקתא קתני א' אומר בה' וא' אומר בז' עדותן בטילה בין פירשו בתחי' ז' ובין לא פירשו עדותן בטילה לאביי אליבא דר"מ משא"כ אי הוה תני א' אומר בו' וא' אומר בז' דאי פירשו בסוף ו' בתחי' ז' דאפי' לאביי אליבא דר"מ עדותן קיימת וכן לר"י בא' אומר בה' וא' אומר בז' דאפי' פירשו עדותן בטילה וכן לרבא אליבא דר"מ לר"י א"נ י"ל דכי קאמרי התוס' דעדות מסורה לזריזים ולא טעו בין תחי' ו' לז' היינו לומר

דלא טעי שני עדים בדבר אפי' לאביי אבל חד מיהא טעי אע"ג דבעלמא תלינן הטעות בשני העדים הכא לא עבידי למטעי שניהם והשתא לא קשה לרבא ליתני א' אומר בו' וא' אומר בז' עדותן בטילה ואינו כן אלא עדותן קיימת דמפרשי' דהא דקאמר שש טעי בין ו' לז' או הא דקאמר ז' טעי בין ז' לו' ולאביי צריך לומר כתירוץ רש"ל דמפרשי' דסוף ו' ותחי' ז' קאמרי ועדותן קיימת עכ"ל מרן החבי"ב ז"ל והנה תירוץ זה שתי' דמתני' מילתא פסיקתא קתני רש"ל בסוגיין תירץ כן ע"ש מוהר"ם ז"ל ואין ספק שלא סיימו לשון רש"ל קמיה דמרן החבי"ב ותירוצו אחרון הוא חריף ונכון ושפתים יושק.

פרק ג

הלכה ד

שורש מפיהם ולא מפי כתבם דין **תורה שאין מקבלים עדות אלא מפי העדים מפיהם ולא מפי כתב ידם**. הנה בגמ' בפ' מי שאחזו דע"א ע"א באלם שאינו יכול להגיד אלא ע"י כתב אינו יכול להעיד דרחמנא אמר ע"פ שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם והתוס' ביבמות דל"א ע"ב ד"ה דחזו בכתבה כו' ובכתובות ד"ך ד"ה ור' יוחנן כו' כתבו דיכולים העדים לשלוח עדותן לב"ד ע"י כתב הואיל וזוכרים עדותן הו"ל ראויים להגיד ושאני אלם דאינו ראוי להגיד בע"פ וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת ומדברי הרא"ש ביבמות משמע דקאי בשיטת התוס' ועיין להטור בח"מ סי' כ"ח אבל רש"י ז"ל פליג בזה כמ"ש התוס' במקומות הנז' וכך הם דברי רבינו ז"ל בפ"ג מה' עדות הנז' ולזה הסכים מרן בש"ע ח"מ סי' כ"ח ומורי הרב מר יאודה נר"ו תמה בזה דגבי הפרת נדרים בעי בגמ' דע"ג ע"א אי בעל מפר בלי שמיעה דקרא דושמע אישה דוקא או לאו דוקא ושוב קאמר התם את"ל לאו דוקא משום דבר משמע הוא אבל חרש דלאו בר משמע הוא מאי ולא אפשיטא ורבינו בה' נדרים פסק דאפי' בלי שמיעה יכול להפר כיון דבר משמע הוא וכדר' זירא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת והרא"ש והטור פסקו דאינו יכול להפר דשמיעה מעכבא יע"ש.

וא"כ ק' דרבינו לדרבינו ודהרא"ש להרא"ש דמ"ש עדות מנדרים וכל אחד תבריה לגזיזיה מהכא להתם עכ"ל מורי הרב נר"ו ולפי קע"ד המעט הוא נר' דל"ק לא להרא"ש ולא לרבינו ז"ל קושייא שהרי התוס' במנחות פ' הקומץ רבה דח"י ע"ב ד"ה ואמר ר"ז וביבמות פ' מצות חליצה ק"ד ע"ב ד"ה דאמר ר"ז ובקידושין דכ"ה ד"ה כל כו' כתבו דמאי דלא מעכבה בלילה במנחות אע"ג דשנה עליו הכתוב משום דלא נאמר בלשון ציווי ומאי דמספקא לן גבי הפרה אי מעכבה שמיעה אע"ג שנאמרה בלשון ציווי דכתיב

ושמע הוא משום דדילמא אורחא דמילתא נקט שאינו מפר אלא א"כ שמע יע"ש ובר"פ כס"ה ד"ה אין בילה מעכבת ובנדה פ' תנוקת דס"ו ע"ב ד"ה כל כו' כתבו דמאי דלא מעכבה בלילה במנחות דשמא יש שום דרשא בשום מקום דבילה לא מעכבה וכ"כ הריטב"א בחי' לקידושין דכ"ה וז"ל ובלילה חזינן בכמה מקומות דאהדריה קרא ואפי"ה אינו מעכב דהכי גמירי לה הלכה למ"מ דאינו מעכבה עכ"ל.

מעתה אפשר דהרא"ש ורבינו פליגי בהני טעמי וכל אחד לשיטתיה אזיל דהרא"ש משום דס"ל דמאי דלא מעכבה בלילה היינו משום דלא נאמר בלשון ציווי אמטו להכי גבי עדות נמי דלא נאמר בלשון ציווי כתב דלא מעכבה ביה הגדה כל שראוי להגיד דומייא דההיא דר"ז ובריייתא דפ' מי שאחזו דנקט לה באלם שאינו יכול להעיד כלל מסייעתו דע"י כתב מצי להעיד משא"כ גבי הפרה דתלמודא מספ"ל אי מעכבה שמיעה וקרא דוקא הוא או לא מעכבא וקרא אורחא דמילתא נקט אזיל לחומרא ופסק דמעכבה ביה שמיעה וקרא דוקא דלצווי הוא דנאמר אמנם רבינו ס"ל דמאי דלא מעכבה בלילה הוא משום דאית להו שום דרשא או הללמ"מ דלא מעכבה ולהכי כל דלא חזינן לתלמודא דקאמר דלא מעכבה שבקינן לקרא כפשטיה ומעכב ולהכי גבי עדות פסק דמעכבה הגדה משא"כ בהפרה דכיון דמספ"ל לתלמודא אי מעכבה ביה שמיעה וקרא דוקא הוא או לא מעכבה ואורחא דמילתא נקט תפס עיקר באת"ל דקאמר תלמודא דלא מספקא שמיעה כנ"ל ברור ועיין בס' יד משה בליקוטיו דק"ס ע"ד.

פרק יב

הלכה ב

שורש אין אדם משים עצמו רשע אין **אדם נפסל בעבירה ע"פ עצמו כיצד הרי שבא לב"ד ואמר שגנב או גזל או הלוה ברבית אע"פ שמשלם ע"פ עצמו אינו נפסל**. ע"כ. הנה מרן כ"מ ז"ל לא הורה לנו מקום דין זה שכתב רבינו איו ולכאורה משמע דנפ"ל מדאמרי' בכל דוכתא מודה בקנס פטור ולעניין ממון אמרי' איפכא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אבל אי מהא לא אירייא דיש לומר דדוקא בעדים שאינו משים עצמו רשע הוא דאמרי' הכי כגון חייב אני לך מנה אבל היכא שמשים עצמו רשע בעדותו ומתחייב ממון אפשר דכי היכי דלא מהני עדותו לפסול את גופו מטעמא דאין אמע"ר ה"נ לא מהני עדותו להתחייב בממון וזה נראה לכאורה דעת הראב"ד ז"ל שכתב הר"ן ז"ל בפ' המדיר דע"ב עלה דפריך תלמו' אהא דתנן ואלו יוצאות שלא בכתובה מאכילתו דבר שאינו מעושר מנא ידע כו' שכתב וז"ל והאי דלא אוקומה בשמורה כתב הראב"ד ז"ל

משום דאינה נאמנת דאין אמע"ר ולא נראה דלהפסידה כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בע"ד כמאה ע"ד ע"כ.

וכ"כ הר"ב ז"ל בשיטה מקובצת שם בשם הריטב"א ז"ל יע"ש וזה נראה ג"כ דעת הרשב"א בחי' לשבועו' ר"פ כל הנשבעין והביא דבריו ג"כ הר"ן ז"ל עלה דתנן ושכנגדו חשוד על השבועה אחת שבועת העדות שהקשה הרב ז"ל דמאן מוכח דעבר על השבועה במזיד דאי במודה שהזיד שידע ולא העיד אין אמע"ר והר"ן ז"ל תירץ דאע"ג דאין אמע"ר הנ"מ לפוסלו לעדות אבל זה שמחייב את עצמו בממון שהרי אומר שאינו יכול לישבע מפני שהוא חשוד הו"ל הודאת בעל דין דמהנייא לגבי ממון דהודאת בע"ד כמאה ע"ד עכ"ל ומשמע לכאורה דהראב"ד והרשב"א ז"ל אית להו דכל דלא מהני עדות בענין פסול גופו לא מהני נמי לענין לחייבו ממון.

מיהו אחר ההתבוננות נראה דהא ודאי ליתא שהרי דברי רבינו משניות ערוכות הן שהרי שנינו בפ' אלו נערות דמ"א ע"א האומר פתיתי בתו של פ' משלם בושת ופגם ע"פ עצמו האומר גנבתי משלם הקרן ע"פ עצמו ע"כ וכמו כן שנינו בפ' הגוזל ומאכיל דקי"ח ע"א האומר לחבירו גזלתיך כו' ואיני יודע אם החזרתי לך חייב לשלם ע"כ ובר"פ שבועת הפקדון שנינו לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב וקתני סיפא זה הכלל כל המשלם ע"פ עצמו חייב ושאינו משלם ע"פ עצמו פטור ע"כ וכל אלו הלכות פסוקות הן ומבואר יוצא דאפי' בעדות שמשים עצמו רשע ומתחייב בממון מחייבינן ליה בממון ולא אמרי' כיון שאינו נפסל ע"פ עדותו לא מיחייב בממון ועיין להתוס' ביבמות דכ"ה ע"ב ד"ה לימא רב יוסף וכ"כ הריטב"א בחי' למכות ד"ג ע"א עלה דאמר רבא עד זומם משלם לפי חלקו ומפרשינן לה באומר עדות שקר העדתי וז"ל וכי תימא והיאך נאמן אפילו על פי עצמו כיון דאין אדם משים עצמו רשע י"ל דההיא בחיוב שבגופו בלחוד אבל בממון פלגינן דיבוריה כאומר גנבתי או גזלתי שמשלם קרן ע"פ עצמו שהרי יוצא מדבריו שיש לחבירו ממון אצלו וכן במודה שנטל מחבירו רבית קצוצה חייב על פיו ותדע דלמ"ד כופרא ממונא משלמין הן על פיהם אע"פ שאומרים עדות שקר העדנו כדאיתא בסוגיין עכ"ל.

ועיין עוד בפ"ק דמציעא ד"ד עלה דפריך הש"ס מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן כו' וכתב הר"ב ז"ל בש"מ בשם ר"ח ז"ל וז"ל אם כפר ואח"כ הודה אינו נפסל כדרבא דאמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אמע"ר כו' יע"ש מבואר יוצא שהכופר בכל ואח"כ הודה אע"פ ששם נפשיה רשיעא בהודאה זו חייב לשלם מה שהודה ונשבע על השאר יע"ש ועיין עוד להטור ח"מ סי' פ"ז סמ"ג שכתב ג"כ בשם רב שרירא גאון ז"ל

דהכופר בכל ונשבע היסת ואח"כ הודה במקצת משלם מה שהודה ונשבע על השאר וכן פסק מרן בש"ע שם סעיף כ"ח יע"ש ועיין למור"ם במפה סי' ל"ב ועיין עוד למור"ם במפה סי' שפ"ח ס"ח שכתב דמסור שהודה שמסר חייב לשלם כוליה היזיקא דעבד והן הן דברי הר"ר אביגדור שהביא המרדכי בפ' הגוזל בתרא ועיין למרן החבי"ב שם בסי' שפ"ח הגהב"י אות כ"ז שכתב שכן הוא דעת רש"ל ובעל בנימין זאב והראד"ב והרב פליטת בית יאודה יע"ש ועיין עוד לרבינו בפ"ד מה' גזילה הל' י"א ובפ"ב מה' נערה גבי אנסתי ופתיתי בתו של פ' ופ"ח מה' חובל הל' ו' ופ"א מה' טוען הל' י"ו ובהשג' הראב"ד ז"ל שם דמבואר מדבריו ז"ל דהחובל בחבירו שהודה מעצמו חייב בה' דברים דאין קנס בחבלות אע"ג דשם נפשיה רשיעא שחבל בחבירו ואיכא איסורא דאורייתא.

וראיתי עוד מביאין ראיה שזה דעת הראב"ד ז"ל ממ"ש הר"ב בש"מ לבב"ק פ' שור שנגח דמ"ב עלה דאמר ר"א אין דיני אלא להמית ע"פ ע"א או ע"פ הבעלים כו' וכתב בשם הראב"ד ז"ל וז"ל וקסבר כופרא כפרה דאי חצי כופר קנסא ע"פ הבעלים לא צריך קרא למעוטי ע"כ ומדקא דייק דלאו ממונא הוא מדאצטריך קרא למעוטי ע"פ ע"א דהאי דיוקא פריכא הוא דשפיר איכא למימר דכופרא ממונא וקרא לא אתא אלא למעוטי ע"פ הבעלים כיון דחד מיעוטא הוא דאיכא ולא קדייק דלאו ממונא הוא מדמחייב כופר במועד ע"פ עצמו ולא מיפטר מפני שאין אדם משים ע"ר ש"מ דכופרא כפרה היא מכלל דס"ל להראב"ד ז"ל דאף שאין אמע"ר בדבר שבממון הרי הוא חייב משום הודאת בע"ד ועוד דמוכח מדבריו של הראב"ד שם דאי לאו מיעוטא דקרא דקממעט ע"פ ע"א שפיר הוה מצינן למימר דכופרא ממונא הוא ובתם הוא דלא משלם כופר ע"פ עצמו משום דמיעטיה קרא לתם מכופר אבל מועד חייב בכופר ולא מיפטר מטעם אין אמע"ר.

ועוד תדע שכתב הראב"ד ז"ל עלה דמוקי תלמודא לרבא הא דתנן המית שורי משלם ע"פ עצמו דמים וז"ל שהכופר הוא דקצב הערכין הדמים הוא כדי שווייו עכ"ל מוכח דס"ל דאע"ג דאין אמע"ר ממונא מחייב משום הודאת בע"ד דאי לת"ה תיקשי לרבא דאי דמים הוא דמשלם ע"פ עצמו הא אין אמע"ר אלא ודאי דמודה הראב"ד דלעניין ממונא מיחייב ועיין בהשגות ספ"י מה' נזקי ממון וכן יש להוכיח מדלא קשייא ליה ז"ל דלרבא דאמר דמשלם דמים ע"פ עצמו הא אין אדם מע"ר כי היכי דק"ל היכי משלם כופר הא אין דמים למת יע"ש וליכא למימר דאיסורא דלא נטריה לתוריה לא חשיב איסורא ומשו"ה לא ק"ל הכי דהא ודאי דמיחייב מיתת לשמים לא גרע מעדים שאמרו אמנה היו דברינו שאינן נאמנים מטעמא דאין אמע"ר אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן משום אל תשכן באהליך עולה ואפילו למאי דפרישו רבוות' דלר"שי עדים שאמרו משחקי בקובייא היינו נאמנים

הא יהבו בה טעמא משום דלא אסרוהו חכמים אלא מפני יישובו של עולם כמ"ש הר"ב בש"מ פ"ב דכתובות דח"י ועיין להרפ"ח ז"ל שם בחי' ולמוהרי"ט בתשו' חח"מ סי' ס"ט יע"ש זה תורף דבריהם.

ולע"ד אין מכל זה ראיה דס"ל להראב"ד דהיכא שמשים עצמו רשע מיחייב ממונא דודאי כל היכא דלא שמעי' דכופרא כפרה אלא ממונא איכא למימר דאין כאן שם עבירה משום דלא נטריה לתוריה כי היכי דנימא אין אמע"ר אלא דמים הוא דמחייביה רחמנא משום דהזיק ממונו ולהכי הוצרך הראב"ד ז"ל לומר דאי כופרא ממונא ומה"ט מיחייב ע"פ עצמו משום הודאת בע"ד למה אצטריך קרא למעוטי ע"פ ע"א גם מה שדקדקו עוד מדבריו דאי לאו מיעוטא דקרא דממעט ע"פ ע"א שפיר הוה מצינן למימר דכופר' ממונא הוי ובתם הוא דלא משלם אבל מועד חייב בכופר ולא מיפטר מטעמא דאין אמע"ר מהא נמי לא אירייא דאי הו"א דכופרא ממונא לא הוה דייקינן דבמועד חייב בכופר ע"פ עצמו אלא אדרבא הו"א דבמועד דמשים עצמו רשע לא אצטריך קרא למעוטי ע"פ עצמו דהא בלא'ה מפטר מטעמא דאין אמע"ר וכי אצטריך קרא למעוטי בתם דוקא הוא דאצטריך למעוטי דאין כאן עבירה והו"א דמיחייב קמ"ל אלא דלפום קושטא דאמרי' דכופרא כפרה דייקינן דדוקא בתם גלי רחמנא דלא מיחייב אבל במועד מיחייב שפיר דמשום כפרה ודאי מע"ר גם מ"ש ועוד תדע כו' דאי לת"ה תיקשי לרבה כו' מהא נמי לא אירייא דכיון דאינו משלם כופר ש"מ דאינו רע לשמים וכמ"ש שם רש"י ז"ל ומאי דמיחייב בדמים אינו אלא משום נזק בעלמא וברור.

ובזה נדחה היא נמי מ"ש עוד וכן יש להוכיח מדק"ל להראב"ד ז"ל עליה דרבה באופן דמדברי הראב"ד ז"ל הללו ליכא שום ראייה לומר דס"ל דאפי' היכא שמשים ע"ר בהודאתו מיחייב בממונא מיהו מכל הני מתניתא ופסקי הרמב"ם ז"ל שכתבנו מוכח כן וכמדובר.

ובכן לנו לדעת טעמו של הראב"ד ז"ל בההיא דפרק המדיר שכתבו הר"ן והריטב"א ז"ל דס"ל דאין האשה מפסדת כתובתה ע"פ הודאתה שהאכילתו דבר שאינו מעושר מטעמא דאין אמע"ר דכיון דהפסד כתובתה מידי דממונא הוא אמאי לא מפסדה בהודאתה אע"פ שמשים ע"ר וכמו כן צריכין אנו לדעת טעמו של הרשב"א ז"ל בההיא דר"פ כל הנשבעים גבי חשוד על השבועה דמשמע מדבריו דאינו מתחייב בממון ע"פ הודאתו מטעמא דאין אמע"ר וזה הפך כל הני מתניתא שכתבנו והיותר תימה שנראה שהוא סותר את עצמו שהרי כתב ה"ה ז"ל בפכ"ד מה' אישות ע"ש הרשב"א דהאשה שהודית שעברה על דת יהודית מפסדת כתובתה ע"פ עצמה משום הודאת בע"ד ע"ש ואת זה ראיתי להרב כהונת

עולם בביאורו לה' רבית דח"י סע"ג ד"ה אני טרם אכלה כו' הביא דברי הראב"ד ז"ל ומ"ש עליו הריטב"א ז"ל בחידושיו דדוקא גבי קנס מצינו שאינו משלם ע"פ עצמו אבל קרן שאומר גזלתיך וכיוצא משלם וכתב ע"ז הרב הנז' וז"ל וראיה זו דגזלתיך איני מכירה דבתבע ליה ודאי מודה הראב"ד ז"ל דמאי נ"מ דאין אמע"ר ס"ס הלה תובעו ממון בברי והודה לי למה לא יתחייב ודוקא בבעל שמפיה הוא חיי ועל פיה רוצה להפקיע כתובתה לז"א שלא תהא הודאת פיה גדולה לעניין זה ולא מצינו בגזלתיך דחייב באין הלה תובעו אלא לצאת ידי שמים והא ודאי מודה ביה הראב"ד כיון שיודע בינו לבין קונו שגזל המינו עכ"ל ועיין למרן החבי"ב בח"מ סי' ץ' במהדורא בתרא הגב"י או' ד' ולקמן נעמוד על דבריו ז"ל.

ודבריו תמוהים מאותה ששנינו בפ' הגוזל ומאכיל דקי"ח האומר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי חייב לשלם וכן מההיא דפ' אלו נערות דמ"א ומההיא דפ' שבועת הפקדון דמבואר מהני מתני' דאפי' בשאין הלה תובעו מיחייב מדינא בהודאת עצמו ואף שבפ' המפקיד דל"ז ע"א עלה דמתני' דהאומר לשנים גזלתי מאחד מכם מנה ואיני יודע מאיזה מכם נותן לזה מנה ולזה מנה אוקימנא לה בגמ' בשאין לו תובעין ומשום לצאת ידי שמים הוא דמיחייב לתת לזה מנה ולזה מנה התם הוא שלא גזל אלא מנה ומשום שאינו יודע למי מב' גזל הוא דלא מיחייב מדינא לב' אלא לצאת י"ש אבל במנה מיהא אפי' דליכא תובעים מחייב מדינא וכמבואר בדברי רבינו פ"ד מה' גזילה הל' יו"ד וכאן בפירקין ועיין בטח"מ סי' ש' ושס"ה יע"ש.

ולכן נראה לע"ד דטעמו של הראב"ד ז"ל גבי ההיא דמודית שעברה על דת הוא מפני דמשמע ליה דכיון דעיקר טעמא דאמרו חכמים שעוברת על דת יוצאה שלא בכתובה אינו אלא משום קנסא ולא מפני שום חיוב ממון שנתחייבה לבעלה על ידי מעשיה אלא מפני רשעותא קנסו אותה חכמים שתצא שלא בכתובה ולא דמי כלל להההיא דהאומר גזלתיך ולההיא דפתיתי בתו של פ' ומודה שחבל בחבירו דבכל הני חייבינהו רחמנא ממון לשלם לחבירו בשביל המעשה שעשה כאלו גזל ממנו ממון ולא משום איסור העבירה שעשה הילכך בכל הני מתחייב בהודאת עצמו אע"פ שמשים ע"ר כיון דבהודאת המעשה שעשה מתחייב בממון הוא וכאלו הודה שיש לחבירו אצלו ממון משא"כ במודית שעברה על דת שאין בעיקר המעשה שום חיוב ממון אלא קנסא שקנסו לה חכמים שתצא שלא בכתובה מפני האיסור שעשתה הילכך כל כ"הג משמע ליה להראב"ד ז"ל דאין מקום להפסידה כתובתה ע"פ הודאת עצמה כיון דאין אמע"ר.

אמנם הר"ן והריטב"א משמע להו דהא נמי דמייא לאומר גזלתיך וכיוצא דנאמן על

עצמו להפסיד ממנו אע"פ שמע"ר ה"נ הו"ל כאלו אמרה שאין לבעלה חיוב כתובתה מפני שמחלה לו וההיא דהרשב"א דר"פ כל הנשבעי' נמי לא קש' דאע"ג דאיהו ז"ל אזיל ומודה דלעניין ממון אדם מתחייב בהודאתו אע"פ שמע"ר כההיא דהאומר גזלתיך וכיוצא מיהו בההיא דחשוד על השבועה כיון שעיקר הודאתו אינו על חיוב ממון שהרי הוא צווח ככרוכייא שאינו חייב לחבירו ממון ועיקר הודאתו אינו אלא שהוא פסול לשבועה הילכך כי הודה מעצמו שעבר על שבועת העדות במזיד אינו נעשה חשוד על פיו כיון דאין אמע"ר ועיקר הודאתו הוא לפסול גופו לשבועה מפני שהוא רשע אבל הר"ן ז"ל משמע ליה דכל כה"ג נאמן לפסול עצמו כיון דעי"ז מתחייב בממון לחבירו ואין דברי הרשב"א ז"ל בזה סותרים למ"ש הוא עצמו גבי עוברת על דת דמפסדת כתובתה ע"פ הודאתה דשאני התם דמיד שאמרו שעברה על דת מפסידה כתובתה והו"ל כאלו אמרה שהיא אינה ראוייה לגבות כתובה שאין לבעלה חיוב כתובה משא"כ באומר שהוא עבר על השבועה דליכא בהודאה זו חיוב ממון לחבירו מיד עד שישבע חבירו ויטול וכיון דאין בהודאתו מיד חיוב ממון אלא פסול גופו לשבועה ס"ל ז"ל דאין אדם מע"ר.

ועוד אפשר לומר דאף הרשב"א אזיל ומודה לדברי הר"ן דהאומר שהוא חשוד על השבועה נאמן על עצמו להפסיד ממונו ושישבע שכנגדו ויטול מיהו לישנא דמתני' דקתני ושכנגדו חשוד על השבועה אחת שבועת העדות כו' דקרי ליה חשוד על השבועה סתם ומשמע שדינו כדין כל חשוד שנפסל לגמרי בין לעדות ובין לשבועה לגבי כ"ע ולא לגבי תובע ממנו ממון לבד מש"ה לא ניחא ליה לפרושי מתני' כמ"ש הר"ן ז"ל במודה שהזיד דא"כ לא מפסיל לגמרי אלא לענין תביעת ממון דוקא שיהא חבירו נשבע ונוטל לא לשאר דברים וכעין זה ראיתי למוהרימ"ט ז"ל בח"מ סי' ל"ו שכתב דברי הרי"ף בתשו' שהביא הטח"מ סי' פ"ז סמ"ג ומה שתמהו עליו הטור ז"ל והרב בעל התרומות ז"ל כיע"ש ושו"ר להרב דברי אמת בקונטריס ה"ה ד"כ סע"ד שהביא שם פלוגתא דהרי"ף ורב שרירא גאון ז"ל שהביא הטור בסי' פ"ז סמ"ג בענין חשוד על השבועה מפי עצמו אי מפסיל לענין שיהא שכנגדו נשבע ונוטל וכתב שדעת הר"ן ז"ל הוא כדעת הרי"ף דפסול ודעת הרשב"א ז"ל כדעת רב שרירא גאון ז"ל יע"ש ולפי מ"ש אף הרשב"א מצי קאי כהרי"ף ז"ל ודוק.

נמצינו למדין דהיכא דשם נפשיה רשיעא על ידי שום מעשה איסור שעשה לחבירו ובאותו מעשה איכא חיוב ממון לחבירו כההיא דהאומר גזלתיך ואנסתי ופתיתי בתו של פ' וכן מודה שחבל לחבירו וכיוצא לכ"ע אדם מתחייב בהודאתו לחבירו ובכן יש לתמוה טובא על מ"ש מרן החבי"ב ז"ל בכנ"הג מהדורא בתרא סי' ץ' הגב"י אות ד' וז"ל

ויש ללמוד זכות על הסוברים דהגוזל את חבירו בעדים דצריך להחזיר לו בעדים דהא דלא מקשה בפ"ב דכתובו' דלתני ומודה רבי יאושע באומר לחבירו גזלתיך מנה והחזרתי לך נאמן כו' משום דס"ל דבלא"ה אינו משלם דאינו נאמן משום דאין אמע"ר אבל אה"ן שאם גזל בעדים צריך להחזיר בעדים איברא דבסו' קמא מוכח דנאמן אדם לומר גזלתיך אע"פ שמשים ע"ר דתנן התם האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך חייב לשלם הרי מבואר דאע"ג דאמר גזלתיך ומשים עצמו רשע חייב לשלם וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' רל"א ואע"ג דהך מתני' מיירי בבא לצאת ידי שמים אפי' לרב הונה ולרב יאודה כדאוקימנא לה התם בגמ' מ"מ משם מוכח דנאמן אדם לומר גזלתיך אע"פ שמשים ע"ר כו' ומיהו כל זה אפשר לדחות דהך מקשה ס"ל כר"י ור"ן ולדידיה מתני' אתייא כפשטא דבאומר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי חייב לצאת ידי שמים ובאומר איני יודע אם גזלתיך אף בבא לצאת ידי שמים אינו חייב אבל בדיני אדם אינו חייב לשלם משום שאין אדם משים ע"ר יע"ש.

והדברים תמוהין דמה יענה הרב למתני' דפ' אלו נערות דמ"א דקתני האומר גנבתי משלם את הקרן ע"פ עצמו וכן האומר פתיתי כו' וכן ההיא מתני' דפ' שבועת הפקדון דקתני זה הכלל כל המשלם ע"פ עצמו חייב כו' גם מ"ש דלר"י ור"ן אתייא מתני' כפשטא דאירי בבא לצאת ידי שמים אבל בדיני אדם פטור הם דברים תמוהים דאדרבא לר"י ור"ן אתייא מתני' כפשטא דבדתבע ליה והודה אירי מתני' וחייב לשלם בהודאתו בדיני אדם כמבואר שם ועוד מה יענה הרב לדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל שכתבו בהדייא דאע"ג דאין אמע"ר חייב בתשלו' ואעפ"כ ס"ל דהגוזל את חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים כמ"ש הרב במ"ק הגב"י אות י"א עוד כתב הרב וז"ל ועוד אפשר לומר דס"ל להך מקשה דאע"ג דאם תבעו גזלתני ומודה ואמר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי לך חייב אפי' בבא לצאת ידי שמים לא מפני זה נאמר דיהא נאמן לומר גזלתיך דדוקא כשתבעו והודה נאמן משום דלא חציף אינש כו' אבל בלא תביעא דליכא האי טעמא לא מהימן משום דאין אמע"ר עכ"ל. וכדבריו ז"ל כתבנו לעיל בשם הרב כהונת עולם ז"ל וכתבנו דמתני' דפ' אלו נערות ופ' שבועת הפקדון ודברי רבינו בפירקי' ופ"ד מה' גזילה הל' יו"ד הויין תיובתייהו וצ"ע.

ולעיקר הקושיא דק"ל למרן החבי"ב ז"ל לשיטת האומרי' דהגוזל את חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים מההיא דפ"ב דכתובות עיין בשיטה מקובצת להר"ב ז"ל שם שעמד עליה יע"ש סוף דבר דברי מרן ז"ל צל"ע ועיין בס' ארעא דרבנן אות י"ז שכתב דההיא דהאומר פתיתי בתו של פ' וגזלתיך כו' דחייב לשלם הוא במודה ומכוין לשוב

בתשובה דכל כ"הג מע"ר יע"ש ולא דק דלעניין ממון אדם מתחייב בהודאתו אפי' אינו מכוין לתשובה דפלגינן דבוריה כאלו אמר שיש לחבירו אצלו ממון וכמ"ש הריטב"א ז"ל בחי' למכות וכתבנו לשונו לעיל ובמכוין לתשובה אפי' לפסול עצמו נאמן כמו שנראה בהדייא ממתני' דריש כריתות גבי ב' אומרים אכלת חלב מה אם ירצה לומר מזיד הייתי וצ"ע.

ומן האמור ומדובר אתה תחזה דמאי דמשמע ליה לרלח"מ ז"ל לקמן בפח"י מהל' עדות ד"ח דלדעת רבינו ז"ל וכן לדעת ר"ח ז"ל שהביא דבריו הטור בח"מ סי' ל"ח ס"ד עדים שאמרו שקר העדנו לא מחייבי לשלם ע"פ הודאתם לא מדין הזמה ולא מדינא דגרמי ושלא כדעת הרא"ש שהביא הטור בסי' מ"ו סל"ד ורבינו ירוחם שהביא מרן ב"י ז"ל שם בסי' ל"ח דמשמע להו דמחייבי לשלם מדד"ג ע"פ הודאתם וכדברי הלח"ם ז"ל ומשמע להו נמי למור"ם ז"ל בס' ד"מ שם בסי' ל"ח ולהרב ב"ח ז"ל שם ולהרב בני אהרן ז"ל בסי' צ"ג ולהרב שארית יוסף ז"ל הביא דבריו הש"ך ז"ל שם ברס"י ל"ח יע"ש ליתא דכיון דלעניין חיוב ממון אדם נאמן על עצמו לשים עצמו רשע כמו שהוכחנו מההיא דהאומר גזלתיך כו' למה לא יתחייבו העדים שאמרו שקר העדנו לשלם משום דינא דגרמי וכמו שהק' הש"ך ז"ל שם ומה שעלו לחלק הרב ב"ח והרב שארית יוסף ז"ל בין דינא דגרמי להא דשקר העדנו כבר דחאו הש"ך ז"ל שם.

וגם מ"ש הש"ך ז"ל דכל שלא עשו מעשה עדיין ע"פ עדותן ואמרו שקר העדנו אע"פ שאין אנו שומעים להם לבטל עדותן הראשון מטעמא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מ"מ לא מחייבינן להו לשלם מדינא דגרמי וגם עדותן הא' אם באו עדים והזימום אחר שאמרו שקר העדנו יש בו דין הזמה כמ"ש התוס' בפ"ק דמכות וזהו פי' של ר"ח ז"ל שכתב הטור יע"ש הרואה דברי ר"ח ז"ל שהביא הרמב"ן ז"ל בנימוקיו למכות והביא דבריו הרב בני אהרן ז"ל בסי' צ"ג יראה שאין פי' ר"ת הולך ע"פ שיטת התוס' והילך לשון הרמב"ן ז"ל עמ"ש שם בגמ' תדע שהרי ממון ביד בעליו ומשלמי' כו' לאו למימרא שאם שלמו אין משלמין אלא לומר שאע"פ שלא שלמו משלמין ומיהו כיון דכי לא שלמו משלמין קנסא הוי לעולם ולא משלמין ע"פ עצמן לרבי עקיבא כלומר שאם אמרו הוזמנו בב"ד אין משלמין אע"פ ששילם על פיהם אלא א"כ הודו באמת עדות שקר העדנו דודאי משלמין דלא גרע מדינא דגרמי כדן את הדין וכיוצא בו והא דאקשינן כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כו' ואי משלם מאי קושיא הכי קא ק"ל דלא מקרי עד זומם דהא עדותו קיימת ור"ת ז"ל כתב באומר עדות שקר העדתי וכ"הג לא סגי דאינו משלם אלא עדותו שהעיד נכונה חשבינן ליה ומתקיימת ע"כ והא דאמ"ר עקיבא אין

משלמין ע"פ עצמן לא משכחת לה אלא בשאין מודים שהעידו שקר אבל לא באומר העדנו שקר וקסבר ר"ע מה שחדשה תורה לשלם ע"פ מזימין והאמינה לאלו קנס הוא א"נ י"ל דאפי' לר"ע אם שילם על פיהם ואי אפשר להחזיר ממון לבעליו ודאי משלמין כהזמה ואפי' ע"פ עצמן ולא אמרי' אין משלמין ע"פ עצמן אלא בגמר דין והרמב"ם ז"ל פוטר בהם אע"פ ששילם על ידן והודו עכ"ל מבוארין דבריו ז"ל שדברי ר"ח ז"ל שהביא הטור הוא פירושו שפי' בהא דאמר רבא בגמ' כל כמיניה כיון שהגיד שוב אח"ו ומשמע דלפום מאי דקאמר מעיקרא עדות שקר העדתי הוה בעי מימר דמחייב לשלם זה העד שאמר שקר העדתי לפי חלקו ועלה פריך כל כמיניה כיון שהגיד כו' כלומר וכיון שכן לא מבעייא דזה העד אינו משלם ע"פ עצמו אלא אף עדותו נכונה הוא ולפי דברי התוס' אינו כן דמעיקרא כי קאמר הש"ס באומר עדות שקר העדתי הוה בעי מימר וזה העד לא מחייב לשלם כשהוזמו ב' אח"כ אלא העד הב' וע"ז פריך כל כמיניה כו' וכיון שכן ב' חייבים כשהוזמו.

גם עיקר דין זה שכתב הש"ך דאף למאן דדאין דינא דגרמי לא מחייבי העדים בשאמרו שקר העדנו אלא כשכבר הוציאו ממון על פיהם לדידי צריכה רבה דכיון דמיד שהעידו שזה חייב לזה שוב אינן יכולים לחזור בהם א"כ אפי' לא הוציאו עדיין הממון יתחייבו לשלם מדינא דגרמי אלא שמדברי הרמב"ן ז"ל שכתבנו במ"ש א"כ י"ל כו' נראה כמ"ש הש"ך ז"ל ועדיפא מינה דאפי' שילם דבר על פיהם ואח"כ אמרו עדות שקר העדנו אם אפשר להחזיר הממון כגון שמי שזכה בממון אמיד וישנו כאן אע"פ שאין ב"ד יכולים להחזיר הממון שנטלו משום דכיון שהגיד שוב אח"ו עדים לא מחייבי מדינא דגרמי כיון שיכולים להחזיר ממון לבעליו ולא מחייבי עדים כשאמרו עדות שקר העדנו אלא כשהוציאו ממון על פיהם ושוב אי אפשר להחזיר ממון לבעליו כגון שאינו כאן או שהוא עני או גברא אלמא וכיוצא אבל בלא"ה לא מחייבי עדים.

ושוב ראיתי דמדברי הרמב"ן ז"ל אין ראיה למ"ש הש"ך ז"ל דהרמב"ן ז"ל לא קאמר דאפי' לר"ע אם שילם על פיהם ואי אפשר להחזיר ממון לבעליו ודאי משלמין בהזמה ואפי' ע"פ עצמן ולא אמרינן אין משלמין ע"פ עצמן אלא בגמר דין כו' אלא בעדים שאמרו העדנו והוזמנו בב"ד פ' על זה קאמר דמשלמין ע"פ עצמן שאמרו הוזמנו בשאי אפשר להחזיר ממון לבעליו ע"פ המזימים כגון שכבר הלך מי שלקח הממון למ"ה או שהעני וכיוצא שאם היה כאן או היה לו ממון לא היינו מחייבין את העדים שהעידו שקר משום דינא דגרמי שהיינו יכולים להחזיר הממון לבעליו ע"פ המזימים אבל בעדים שאמרו שקר העדנו ואין כאן מזימין אלא ע"פ עצמן לבד כיון דקי"ל דכיון שהגיד שוב אח"ו ואין

אנו יכולין להחזיר ממון לבעליו ע"פ מה שחזרו ואמרו שקר העדנו איכא למימר דס"ל דאפי' לא שלמו עדיין מיחייבי מיד העדים לשלם משום דינא דגרמי וזה ברור באופן שאף דרכו של הש"ך בכוונת דברי ר"ח ז"ל בחזקת סכנה הוא עומד.

כי על כן היותר נכון לומר דאף ר"ח ורבינו ז"ל לא אמרו דאין משלמין ע"פ עצמן אלא דוקא משום דינא דהזמה ולחיובינהו משום עדים זוממין אבל ודאי דמשום חיובא דדינא דגרמי מחייבי שפיר ע"פ הודאתן ונ"מ דאי מחייבי משום הזמה העדות מעיקרא בטל ומשלמין העדים אפי' מחל לו התובע לנתבע תביעתו ולא שילם לו אבל כי מחייבי משום דינא דגרמי כי לית להו לעדים לשלם מחייבינן לנתבע לשלם ע"פ עדותן וכשיזדמן ממון לעדים ישלמו לנתבע משום הודאתם וגם אם מחל התובע לנתבע תביעתו לא מחייבינן לעדים לשלם לנתבע משום ד"דג כיון דלא הפסידוהו שהרי מחל לו התובע עיין להרב פ"מ ח"ב סי' ל"ב ול"ג יע"ש וזה נראה דעת מרן ב"י ז"ל דר"ח לא פליג אמ"ש הטור בסי' ל"ט סל"ד בשם תשו' הרא"ש דמדינא דגרמי חייב וכסברת ר"י ז"ל שהביא הוא ז"ל והיא סברת הרמב"ן והריטב"א ז"ל ומש"ה עמד מתמיה על הטור למה הביא דין זה בשם ר"ח מאחר דסוגייא ערוכה היא בפ"ק דמכות כיון דלא פליג ר"ח אהרא"ש ור"יו והרמב"ן ז"ל וס"ל דמדין הזמה דוקא הוא דפטור ולא מדד"ג איברא שמדברי הרמב"ן ז"ל שכתבנו משמע דבדברי ר"ח ז"ל אפשר לפרושי הכי אמנם בדברי רבינו מפשט פשיטא ליה דלא מחייבי כלל העדים בשהודו אפי' מדינא דגרמי וכמו שהבין הלח"מ ז"ל ועיין להרב פרישה ודרישה בסי' ל"ח ולמוהרח"ש ז"ל בח"א סי' מ"ב ולהרב תורת חסד בסי' קל"ד ולהרב פמ"א בח"א סי' ע"ח ולמוהר"י קצבי סי' כ"ה דכולהו ס"ל כמ"ש דר"ח ז"ל לא פליג אהרא"ש וריו"ו והרמב"ן ז"ל יע"ש ומרן החבי"ב ז"ל בסי' ל"ח הגה"ט אות ח' כתב דאפשר דר"ח ז"ל ס"ל כריטב"א דדינא דגרמי קנסא הוא ואין אדם משלם קנס ע"פ עצמו יע"ש.

וזה לא ניתן ליאמר דבקנסא דרבנן כבר כתב המרדכי והביא דבריו הש"ך בסי' שפ"ח ס"ק מ"ט דאדם משלם ע"פ עצמו ולבר מן דין מלבד דאכתי לא מייתבא בהכי דעת רבינו דאיהו ס"ל דדינא דגרמי דינא הוי ולא קנסא וכמבואר בפ"ח מה' חובל יע"ש אף גם זאת אי אפשר לייחס זה בדעת ר"ח ז"ל שהרי הוא ז"ל ס"ל דשף מטבע של חבירו חייב וכמ"ש בשמו הרמב"ן ז"ל בקונט' דינא דגרמי שלו יע"ש וכ"כ בשמו ה"ה ז"ל פ"ז מה' חובל הל' י"א יע"ש וזה מבואר דס"ל דדינא דגרמי דינא הוי ולא קנסא דלמ"ד קנסא שף מטבע פטור כמ"ש הש"ך סי' שפ"ו סק"א יע"ש. עוד צידד מרן החבי"ב ז"ל שם ליישב דעת ר"ח דס"ל דלא מחייב מדינא דגרמי אלא כשברור לנו ע"פ עדים שהזיק לחבירו אבל

בעדים שאמרו שקר העדנו כיון דלענין העדות בעצמו לאו כל כמנייהו לחזור בהם ועדות הראשונה מתקיימת אף להתחייב עצמן מדינא דגרמי לאו כל כמיניהו עכ"ל ואין בזה כדי שביעה דבאומר גזלתיך נמי נימא כיון דלפסול עצמן בעדות זה לאו כל כמיניה אף להתחייב לאו כל כמיניה אלא ודאי דלא תלייא הא בהא דלחייב עצמן פלגינן דיבוריהו כאלו אמרו יש לחבירו אצלי ממון שנתחייבתי לו וכמ"ש לעיל בשם הריטב"א ז"ל.

סוף דבר היותר נכון בדעת ר"ח ורבינו ז"ל הוא כמ"ש דלא אמרו דאין משלמין ע"פ עצמן אלא מדין הזמה אבל משום דינא דגרמי מחייבי ולפום מאי דמשמע ליה להרמב"ן בדעת רבינו דאף משום דינא דגרמי לא מחייבי עדים ע"פ הודאתן אפשר לומר שטעמו ז"ל דע"כ לא אמרו דדינא דגרמי דינא הוא ולא קנסא ומחייב ע"פ עצמו אלא בדבר דאי איכא עדים מחייב משום דינא אבל הכא בעדים שאמרו שקר העדנו שאם היו באים עדים להזימן לא היו מחייבי אלא משום קנסא בין שלמו ע"פ בין לא שלמו ע"פ וכמו שהכריח הרמב"ן ז"ל וכתבנו לשונו לעיל כי הודו מעצמן ואמרו שקר העדנו כי מחייבי ע"פ כהעדאת עדים הוא דמחייבי דהיינו קנסא ולא דינא ואין אדם משלם קנס ע"פ עצמו והחולקים על רבינו ז"ל ס"ל דע"כ לא אמרו דעדים זוממין קנסא הוא אלא בעדים המכחישים דוקא דחידוש הוא שחדשה תורה דמאי חזית דתסמוך אעדות המזימין ולא אעדות נזומין אבל כשהנזומין בעצמן מודים ששקר העידו אין כאן חידוש לומר דקנסא הוא ועיין בשיטה מקובצת להר"ב ז"ל בפ"ק דבב"ק דף ד' שכתב בשם הרר"י ז"ל וז"ל ואם יודו העדים מעצמן אחר שהעידו ששקר העידו אינן נאמנים ותגמר עדותן כאלו לא הודו ואותו ראובן שהעידו עליו ישלם המאתיים זוז דכיון שהגיד שוב אח"ו והן אינן משלמין לו למאן דאמר עדים זוממין קנסא הוא ולמ"ד ממונא הוא משלמין הן לו מאתיים זוז והוא אינו משלם לו כלום עכ"ל ומדלא ביאר דמדינא דגרמי מחייבי העדים בהודאת עצמן אפי' למ"ד קנסא משמע דס"ל כדעת רבינו ז"ל דלא מחייבי כלל אפי' מדד"ג וכמדובר.

עלה בידינו מן האמור ומדובר דהיכא דשם נפשיה רשיעא במעשה איסור שעשה ובאותו מעשה איכא חיוב ממון לחבירו כההיא דגזלתיך וכיוצא לכ"ע מחייב בהודאת עצמו ובמודה שהעיד שקר לחבירו דהוציא ממון ע"פ לדעת רבינו ז"ל והר"ר יהונתן ז"ל לפום מאי דמשמע ליה להרמב"ן ז"ל לא מחייב לשלם בהודאתו ולא משום טעמא דאין אמע"ר דהא לעניין לחייב עצמו בממון מהימן אלא משום דס"ל דהו"ל מודה בקנס כיון דלא משכחת לה שיתחי' על פי עדים משום דינא אלא משום קנסא אמנם לדעת הרמב"ן והריטב"א והרא"ש ורי"ו ז"ל כל כ"הג מחייב בהודאת עצמו משום דד"ג כמדובר ולעניין הלכה נראה דכל כ"הג מצי המוחזק לומר קי"ל כרבינו ורבינו יהונתן ז"ל כיון דהרמב"ן

ז"ל משמע ליה בפשיטות בדעת רבינו דמפטר אף משום דד"ג ודוק.

ובמודה מעצמו שהוא חשוד על השבועה אי מהימן על עצמו לעניין חיוב ממון לשיהיה שכנגדו נשבע ונוטל כבר כתבנו לעיל בתחילת דברינו דבהא אפליגו הרשב"א והר"ן בפ' כל הנשבעין דלדעת הרשב"א לא מהימן מטעמא דאין אמע"ר ולדעת הר"ן ז"ל מהימן ודעת הרא"ה כדעת הרשב"א כמ"ש הרב דברי אמת בקונט' החמישי ד"ל ע"ד יע"ש ומיהו לע"ד אפשר דאף הרשב"א ז"ל מודה לדברי הר"ן וכמ"ש לעיל וראיתי להרב דברי אמת שם דכ"ט ע"ד הביא דברי הר"ן ז"ל וכתב וז"ל וגם בזה אני תמה שהרי כתב הרמב"ם פ"ב מה' טוען דאין אדם נעשה חשוד עד שיפסל מפי עדים וכתב ה"ה ז"ל שדברים פשוטין הן ושכ"כ רבינו האיי ז"ל ושהרמ"ה ז"ל כתב דאם התובע מן הנשבעין ונוטלין ואמ' חשוד אני נאמן להזיק את עצמו אבל לא בנתבע עכ"ל והנה הרב ז"ל משום דמפשט פשיטא ליה בדעת הר"ן דנתבע שאמר חשוד אני נאמן לחייב את עצמו והו"ל ככל חשוד דעלמא שנשבע שכנגדו ונוטל ואם לא רצה לישבע הפסיד ונפטר הנתבע בלי שבועה מש"ה כתב עליו שדברי רבינו והגאונים שכתב ה"ה ז"ל הויין תיובתיה דהר"ן ז"ל ומה"ט עמד מתמיה עוד שם לקמיה על הרב גד"ת ומרן החבי"ב שעמדו לישב דברי הרי"ף בתשו' שהביאו הרב התרומות בשער עשירי ח"א ה"ג והטח"מ סי' פ"ז סמ"ג שנראה מדבריו שאדם נעשה חשוד ע"פ עצמו ובקשו טעם לדבריו ותמה עליהם שלא ראו דברי הר"ן ז"ל הללו שטעמו מבואר דס"ל דלדבר של ממון ולחובתו הודאת בע"ד כמע"ד אלא שאין כן דעת רבינו האיי ורב שרירא ורבינו וראב"ן והרשב"א ובעה"ת והטו' ור"יו והרמ"ה וה"ה ז"ל ושם ד"ל ע"ב ד"ה ולפי כו' עמד מתמיה ג"כ על הרב ב"ח ז"ל שכתב שדעת הרי"ף כדעת הרמ"ה ז"ל דלא מפסיל הנתבע בהודאת עצמו איך לא זכר להך לישנא דהר"ן המוצג לפנינו יע"ש.

ואין ספק דאשתמיט מיניה דהרב ז"ל מ"ש הרב תיו"ט ז"ל שם בפ' כל הנשבעין משנה ד' דאחר שהביא לשון הר"ן ז"ל כתב וז"ל ונר' דדוקא בדניחא ליה לתובע לישבע הוא שנשבע ונוטל אבל בלא"ה יכול לומר או השבע ותפטר או תודה ותשלם דהא בכי הא זכות הוא לו במה שאומר שהוא חשוד דבשבועה דאוריית' קי"ל דלא מפכינן והשתא מהפך ליה במ"ש שהוא חשוד וזו היא סברת הרמ"ה שכתב הטור בסי' צ"ב וז"ל ואי ניחא ליה לתובע לישבע נשבע ונוטל ע"כ אבל הרמב"ם בפ"ב מה' טוען כתב דאין אדם נעשה חשוד כו' עכ"ל והשתא לפי דברי התיו"ט ז"ל שאף דברי הר"ן ז"ל הן כדברי הרמ"ה ז"ל אין מקום לתמיהת הרב דברי אמת לא על הר"ן מדברי רבינו והגאונים שהביא ה"ה ז"ל כיון שאף לדברי הר"ן ז"ל אינו נעשה חשוד ע"פ עצמו אלא לחובתו של נתבע לעניין שאם

רוצה התובע לישבע וליטול הרשות בידו אבל אם אינו רוצה לישבע וליטול לא הפסיד כשאר חשוד על השבועה ע"פ עדים אלא חוזר ומהפך השבועה על הנתבע ואומרים לו או תשבע או תשלם ואף דברי רבינו מתפרשים בדרך זה כמו שנראה מדברי ה"ה ז"ל דאחר שהביא דברי הרמ"ה ז"ל כתב ופשוט הוא ולא כתב שרבינו חולק על זו וכן נראה מדברי הטור בסי' צ"ב דאחר שהביא דברי רבינו סיים וז"ל וכתב הרמ"ה אבל אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטול כי אמר נתבע חשוד אני נשבע ונוטל והנ"מ דלא מהימן למימר חשוד אני בנשבע ונפטר אבל בנשבע ונוטל נאמן דהא לחייוביה נפשיה ממונא קאתי והודאת בע"ד כמע"ד עכ"ל ומדלא כתב ע"ד הרמב"ם והרמ"ה כתב אלא וכתב הרמ"ה נראה מבואר דס"ל דאף דברי רבינו יכולים להיות כדברי הרמ"ה וכ"כ מהרימ"ט בתשו' חח"מ סי' ל"ו והש"ך בסי' צ"ב סק"ו יע"ש ומהתימה על התיו"ט ז"ל שנראה מדבריו דרבינו חולק על דברי הרמ"ה ז"ל ואינו כן כמדובר ואפשר שלזה כיון הש"ך בסק"ו ובמ"ש ונראה דגם הסברה ראשונה מודה בזה כו' וגם דעת הר"ן דנאמן לעשות עצמו חשוד ודלא כהתיו"ט פ' כל הנשבעין ועדיין צ"ע עכ"ל דכונתו להשיג על התיו"ט ז"ל שסיים על דברי הר"ן אבל הרמב"ם כתב שאינו נעשה חשוד ע"פ עצמו אלא ע"פ עדים כו' דמשמע מדבריו שהרמב"ם חולק ואינו כן.

ומעתה גם מה שתמה עוד הרב דברי אמת על הגד"ת ומרן החבי"ב והב"ח ז"ל לא קשיא דמשום דמשמע להו דלהרי"ף ז"ל בהודאת עצמו נעשה חשוד לגמרי שיהא שכנגדו נשבע ככל חשוד דעלמא ואם לא ישבע יפסיד ונפטר הנתבע בלי שבועה שהרי לא תלה טעמו משום דנאמן לחובתו כמ"ש הר"ן ז"ל כדי שנוכל לפרש דבריו כשיטת הרמ"ה ז"ל מש"ה בקשו טעם לדברי הרי"ף ז"ל והב"ח ז"ל נדחק לומר דאע"פ שלא ביאר הרי"ף טעם הדבר אפשר לפרש דבריו דמטעם דנאמן לחובתו הוא שכתב כן ואה"ן שאם אינו רוצה התובע לישבע דחוזר ומהפך השבועה על הנתבע ואינו נפסל ע"פ עצמו כשיטת הרמ"ה ז"ל.

אמנם בדברי הר"ן שכתב בהדייא דהטעם דנעשה חשוד ע"פ עצמו הוא מפני שאדם נאמן לחייב את עצמו בממון שהרי אומר שאינו יכול לישבע מפני שהוא חשוד כו' דזה מבואר שאם אין התובע רוצה לישבע לא הפסיד ואומרים לו לנתבע או תשבע או תשלם שאם לא כן אלא שפטור בלא שבועה כשאר חשוד ע"פ עדים נמצא שהוא נאמן לזכות לעצמו ליפטר בלי שבועה כמו שהכריח התיו"ט ז"ל מש"ה לא העלו הרבנים הנז' דברי הר"ן ז"ל על דל שפתם מפני שאין זה ענין לדברי הרי"ף ז"ל והן הן דברי הרמ"ה שכתב הטור בסי' ק"ב והסכים עמהם ודוק.

וראיתי עוד להרב הנז' שם בדף ל' ע"ד הביא דברי הריטב"א ז"ל בשיטתו לבב"מ שכת' וז"ל ומיהו מי שטען על חבירו מנה של רבית יש לי בידך כו' הלכך אם כופר בכל פטור בלי שבועה ואם מודה מקצת משלם מה שהודה ופטו' מן השאר בלי שבוע' שאע"פ שהוא הודה שהוא פסול אינו נפסל ע"י עצמו שאין אדם מע"ר ולא הוי ע"פ עצמו מחויב שבועה שאינו יכול לישבע כן דעת מור"י נר"ו ודינו נראה נכון אע"פ שראיתי מן הגדולים חלוקים עליו ואמרו דאפי' ע"פ עצמו חשבינן ליה מחויב שבועה שאי"ל דכיון שהודה שאינו בן שבועה לחובתו מהימן ומשלם ואינו נשבע שהרי לפי טענתו ראוי הוא לשלם וזה צ"ע עכ"ל וכתב ע"ז הרב הנז' וז"ל ועוד שמענו שהריטב"א מסתפק במאי דפשיטא ליה להר"ן ז"ל וכיון דהר"ן והריטב"א ז"ל הושוו לחלק בין פיסול דעדות לפיסול דשבועה דלעדו' אין אדם נפסל ע"פ עצמו אך לעניין שבועה כיון שהוא לחובתו הודאת בע"ד כמע"ד מעתה גם דעת הרי"ף הכי הוי אלא שלדעת רב שרירא וראב"ן והרמב"ם ובעה"ת והטור והמרדכי ורבינו האיי והרשב"א ורי"ו וה"ה ז"ל כשם שאין אדם נפסל לעדות ע"פ עצמו כן לשבועה עכ"ל ולפי מ"ש בדעת הר"ן ז"ל אין כאן מחלוקת שאף דעת הר"ן כדעת הגדולים הללו שלא כתב הוא ז"ל שנעשה חשוד ונפסל לשבועה אלא לחובתו ודוקא כשהתובע רוצה לישבע אבל אם אינו רוצה לישבע ודאי לא מיפטר הנתבע בלא שבועה דא"כ הו"ל נאמן לזכותו ולא לחובתו כמדובר.

ואף הריטב"א ז"ל שכתב דאפשר דאפי' ע"פ עצמו חשבינן ליה מחויב שבועה שאי"ל דכיון שהודה שאינו בן שבועה לחובתו מהימן ומשלם ואינו נשבע שהרי לפי טענתו ראוי הוא לשלם עכ"ל איכא למימר דקאי בשיטת הראשונים הנז' שאין אדם נפסל לשבועה על פיו מיהו משמע ליה דהיינו דוקא בתובע ונתבע דעלמא דאם הנתבע שם נפשיה רשיעא כנדון הרי"ף והרמ"ה ז"ל כי אמר נתבע שהוא חשוד לא מפני זה נעשה התובע חשוד ומש"ה יכול התובע לישבע וליטול ע"כ של נתבע ואם אינו רוצה לישבע חוזר ואומר לנתבע או תשבע או תשלם ולא מפטר הנתבע בלי שבועה וגם אינו נעשה חשוד ע"פ עצמו לשלם בלי שבועה שיכול לטעון שישבע התובע ויטול שהוא לא אמר שהוא חשוד אלא כדי שישבע התובע ואם אין התובע רוצה לישבע הוא לא ישלם אלא ישבע שאין אדם נפסל לשבועה ע"פ עצמו אבל בנדון הריטב"א שהודה הנתבע שלוה ברבית מן התובע שלפי דברי הנתבע גם התובע נעשה חשוד מאחר שעבר והלוה ברבית א"כ לפי דברי הנתבע שגם התובע חשוד והו"ל ב' חשודים חזרה השבועה למחויב לה שהוא הנתבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ומה"ט כתב הריטב"א דכל כ"הג לחובתו מהימן ומשלם ואינו נשבע שהרי לפי טענתו ראוי לשלם הוא ע"כ כלומר לפי טענתו

שהודה שלוה ברבית וגם המלוה הוא חשוד לשבועה כל כ"הג ודאי ראוי הוא לשלם ולא ליפטר בשבועה נשאר חשוד ע"פ עצמו דעלמא כן נראה לע"ד.

ועוד ראיתי להרב דברי אמת שם דף ל' ע"ב שכתב וז"ל וראיתי להרב מוהרימ"ט ז"ל חח"מ סימן ל"ו תמה על מה שתמה הטור סי' פ"ז על דברי הרי"ף שכתב דאדם נפסל בשבועה ע"פ עצמו דהרי הטור ז"ל סי' צ"ב הביא דברי הרמב"ם שכתב אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עדים כו' וכתב הרמ"ה אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטול כי אמר נתבע חשוד אני נשבע ונוטל וכתב עליו מרן ז"ל שם דכיון שהנתבע אומר חשוד אני שכנגדו אם ירצה נשבע ויטול בע"כ של נתבע כו' ואמאי תמה הטור על הרי"ף ז"ל ולא עוד אלא לפי מה שפירש מרן ז"ל בדברי הרמ"ה המובאים בטור דאם אמר חשוד אני שכנגדו נשבע ונוטל ע"כ של נתבע יהיו דברי הרמ"ה סותרים למ"ש ה"ה ז"ל בשמו פ"ב מה' טוען שה"ה ז"ל כתב משם הרמ"ה ז"ל לחלק בין תוב' מהנשבעין ונוטלין שאומר חשוד לנתבע שאומר חשוד אני דתובע שאומר חשוד אני להזיק לעצמו קאתי והודאת בעל דין כמע"ד לא כן בנתבע ולפי דברי הטור כפי מה שפירש מרן דין התובע ודין הנתבע שוין הם דבכולן אמרי' הודאת בע"ד כמע"ד ואי לאו דמסתפינא מגדולת מרן כו' ולפי דרך זה אתי שפיר דברי הרמ"ה מ"ש הטור בשמו עם מ"ש ה"ה בשמו שוין לטובה וג"כ הטור אינו חולק כו' אלא שלא ראיתי לשום אחד מנושאי כלי מרן שפירשו כן ואדרבא כולן תופסין דברי הרמ"ה דבאומרו חשוד אני אם רוצה התובע נשבע ונוטל ע"כ של נתבע ואם לא רצה ב"ד מוסרין לו שבועה דאין אדם נעשה חשוד ע"פ עצמו כו' עכ"ל.

ואחר שאלת מחילה הראויה לפי כבודו לא ידעתי מה כל החרדה הזאת אשר החריד לישב דברי הטור ודברי הרמ"ה דלא תיקשי אהדדי ואף גם זה לא עלתה לו מפני שלא ראה לנושאי כלי מרן ז"ל שפירשו כדבריו ולע"ד לא חזינא תיובתא לא בדברי הטור ולא בדברי הרמ"ה ז"ל לפי שיטת מרן ז"ל ואני תמיה טובא דלפי דבריו מה לו להקשות דברי הרמ"ה שהביא הטור בסי' צ"ב עם דברי הרמ"ה שהביא ה"ה ז"ל בפ"ב מה' טוען והלא הטור ז"ל שם כשהביא דברי הרמ"ה שכתב דאי ניחא ליה לתובע לישבע ישבע ויטול ע"כ של נתבע סיים וכתב והנ"מ דלא מהימן למימר חשוד אני בנשבע ונפטר אבל בנשבע ונוטל נאמן דהא לחיוביה נפשיה ממונא אתי והודאת בע"ד כמע"ד עכ"ל וסיום לשונו הן הן דברי ה"ה ז"ל שכתב בשם הרמ"ה לחלק בין תובע לנתבע והיה

פרק יח

הלכה א

מי שהעיד בשקר ונודע בעדים שהעיד בשקר זהו נקרא עד זומם כו' ומצוה עשה לעשות לו כמו שרצה לעשות. וכתב שם הכ"מ ס"פ אלו הן הנחנקין כל הזוממי' מקדימין לאותה מיתה כלומר אין להם לצפות למיתה אחרת כו' והנה רש"י ז"ל בפ"ק דמכות כתב שאין להם נס והמלטה והק' שם התוס' שם דמאי קמ"ל פשיטא ובכתובות פי' שר"ל מקדימין שלא יענו הדין וג"ז ק' דמאי קמ"ל פשיטא עכ"ל הק' א' מבני הישיבה דמאי ק"ל להתוס' ז"ל בפי' זה שגם זה פשיטא דהא איכא למימר דכונת רש"י בפי' זה כלפי מאי דאפליגו ר"י ור"ע במשנה פ' הנחנקין דפ"ט ע"א גבי זקן ממרא דר"ע סבר דאין ממיתין אותו אלא בב"ד הגדול שבירוש' ומשמרין אותו על הרגל וממיתין אותו ברגל משום שנאמר וכל העם ישמעו ויראו ורי"א שאין מעני' את דינו אלא ממיתי' אותו מיד וכותבין ושולחי' בכל המקומו' ובודאי דכי היכי דאפליגו גבי זקן ממרא ה"נ אפליגו גבי עדים זוממין דכתי' בהו ג"כ וכל ישראל ישמעו ויראו והכי איתא בהדיא בתוספתא בסנהדרין פי"א וז"ל בן סורר ומורה וזקן ממרא ומסית ומדיח ונביא השקר ועדים זוממי' אין ממיתי' אותם מיד אלא מעלין אותם לב"ד הגדול שבירוש' ומשמרי' אותם עד הרגל וממיתי' אותם ברגל שנאמר וכל העם ישמעו ויראו א"ל ר"י וכי נאמר וכל העם יראו ויראו לא נאמר אלא וכל העם ישמעו ויראו למה מענין דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבי' ושולחי' יע"ש נמצא דלר"י גבי עדים זוממין אין ממתי' אותם ברגל משום דאיכא עינוי אלא ממיתין אותם מיד.

והשתא איכא למימר שזו היתה כונת רש"י במ"ש דכל הזוממי' מקדימין לאותה מיתה שלא יענו את הדין כלומר דמתני' אתיא כר"י דאין מענין את דינו להרוג אותם ברגל כסברת ר"ע אלא ממיתין אותו מיד כסברת ר"י והשתא ליכא לאקשויי פשיטא דהא קמ"ל דלא כר"ע שוב ראיתי שפי' זה שכתבו התוס' בשם רש"י שפי' בכתובות נר' שהוא בפ' נערה דמ"ה ע"א גבי ברייתא דנערה המאורסה שזינתה כו' היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה שבפי' רש"י שהיה בידם היה מפרש דמקדימין היינו שלא יענו את הדין וכיון דקתני נערה המאורסה בהדי זוממין דמקדימין כו' אי אפשר לפרש כמ"ש דגבי נערה המאורסה ליכא למ"ד דמשמרין מיתתה עד הרגל כתבו עוד וכן ק' דבתוספתא תנייא כו' ודריש ליה מקרא דובערת הרע מקרבך דאמאי הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובים כו' עיין במ"ש הרב ח"ס ז"ל ולק"ד אין צורך להגיה דאע"ג דבגירסת התוספתא שלהם לא היה אלא עדים זוממים מ"מ אכתי ק"ל שפיר כיון דמפיק ליה מקרא דובערת הרע מקרבך

א"כ גבי קרא דיד העדים נמי דכתיב ביה נמי ובערת הרע מקרבך איכא למדרש נמי כדדרשי' גבי עדים זוממים שאתה ממיתו בכל מיתה וא"כ אמאי הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובים וזה ברור.

פרק כ

הלכה ח

עדים שהעידו על א' והרשיעוהו רשע שאין בו לא מלקות ולא מיתה ולא חיוב ממון הרי אלו לוקין כיצד העידו על כהן שהוא חלל כגון שהעידו בפנינו נתגרשה אמו כו' והוזמו הרי הן לוקין כו'. ע"כ. הכי איתא בפ"ק דמכות כיצד העדים נעשים זוממין מעידי' אנו באיש פ' שהוא בן גרושה ובן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה ובן חלוצה תחתיו אלא לוקה את המ' וכתב התוס' שם תימא כיון דאם הוזמו אינן נעשים בן גרושה ובן חלוצה א"כ גם שלא יוזמו כו' דהכי הוא האמת כו' עיין בס' מע"ח מה שנדחק במ"ש דהכי הוא האמת יע"ש ולע"ד כונתם מבוארת דהוה מצינן למימ' דאה"ן דאף כשלא יוזמו אינן נעשים בן גרושה ובן חלוצה משום דהוייא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה ומתני' הק' עדות זה עדותם שאי אתה יכול להזימה הוא וממילא אין מקבלין עדותן וכדמשני תלמודא בפ' היו בודקי' דמ"א עלה דקאמר ר"ח עידי נערה מאורסה שהוזמו אינן נהרגין ופרכינן כיון דאינהו לא מקטלי איהי היכי מקטלא הוייא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה ומשנינן הכי נמי קאמר מתוך שאינן נהרגין איהי נמי אינה נהרגת יע"ש.

לזה כתבו דהכא לא מצינן לתרוצי הכי דהאמת הוא דע"פ עדותן אם לא יצאו זוממין נעשה בן גרושה ובן חלוצה דאי לא תימא הכי לא משכחת בן גרושה ובן חלוצה לעולם ובפ' שבועת העדות שנינו שבועה שתבא ותעידיני שאיני בן גרושה ובן חלוצה כו' וגם בסוף מסכת תמיד שנינו לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה יושבת ודנה את הכהונה כו' ודוק כתבו עוד וי"ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם וק' דא"כ מאי קאמר בפ' היו כו' והא מ"מ לוקה כו' מבואר מדבריהם דמפשט פשיטא להו דכל עדות שאי אתה יכול לקיים בעדים הזמה לוקי' דומייא דעדים דבן גרושה ובן חלוצה דלוקה משום לאו דלא תענה בריעך כו' דנפ"ל מקרא דוהיה אם בן הכות הרשע ולפי"ז גם במעידים על הטריפה שהרג את הנפש דאינן נהרגין משום דגברא קטילה בעו למיקטל ואיהו נמי אינו נהרג משום דהוייא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה כדאמרינן בפ' הנשרפין דמ"ז לוקי' משום לאו דלא תענה ברעך וכדנפ"ל מקרא דוהיה אם בן הכת הרשע אבל מדבריהם פ' אלו נערות דל"ג ע"א ד"ה אלא מבואר דבעדות כזה אף מלקות נמי לא לקי שכתבו וז"ל וי"ל דלא

חשיב עדות שאי אתה יכול להזימה אלא במעידין את הטריפה דאי אפשר לקיים בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילה בעו למיקטל אבל הכא נתקיימה ההזמה במלקות עכ"ל.

והדברים תמוהים בעיני דמה טעם לפוטרם ממלקות מה"ט משום דגברא קטילא כו' כיון דס"ס אית בהו לאו דלא תענה ברעך עד שקר דלחיי שעה ודאי חיישינן כל היכא דאיכא צד לטיבותא כמו שנראה מדברי רש"י והתוס' בע"ז דכ"ז גבי הא דאמר ר"י ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהם כו' יע"ש ועוד יש לתמוה בדבריהם שם דאכתי אמאי לא ק"ל מההיא דפ' היו בודקים ולא יתכן תירוצם דע"כ צריכין לתירוצם דהכא וכעת צריך ישוב כתבו עוד וז"ל אבל הכא שלא כיוין אלא לשוויה בן גרושה ובן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה עכ"ל וק' דהא הכא נמי באים לחייבו מיתה דכיון דבאים לחייבו לעשותו בן גרושה ובן חלוצה אי עבד עבודה בשבת חייב מיתה כמ"ש התוס' בפ"ק דקידושין די"ב ע"ב ד"ה אי הקנטו כו' לחלל שעבד עבודה בשבת חייב מיתה יע"ש.

ועיין להרב פ"ח בליקוטיו בס' מים חיים שהק' שם ע"ד התוס' הנז' דכיון שחלל שעבד עבודה עבודתו כשירה כדאמרי' בפ' האומר דס"ז ואפי' אחר שנודע בודאי שהוא חלל כמ"ש רבינו בפ' ו' מה' ביאת מקדש ד"י וכ"ב התוס' בתעניות די"ז ע"ב ד"ה דבר יע"ש איך יתחייב מיתה כשעבד בשבת כיון שעבודתו כשירה יע"ש מדברי התוס' הללו נוחים לפ"ז אלא ששיטה זו של התוס' ורבינו דמשמע להו דאפי' נודע בודאי שהוא חלל עבודתו יש בה מן הקושי מההיא דפ' האומר דס"ו ע"ב במשל שהביא רבי טרפון גבי מקוה שנמדדה ונמצא חסר שכל הטהרות שנעשו ע"ג טהורות מההיא דבן גרושה ובן חלוצה שכל קרבנותיו כשרות למפרע ולפי שיטה זו אין המשל דומה לנמשל דשאני בן גרושה ובן חלוצה דאפי' אחר שנודע עבודתו כשיר' משא"כ גבי מקוה דלאחר שנודע שהוא חסר טהרותיו טמאות מכאן ולהבא וכבר עמד בזה בס' מגי' ספר בלאוין דקס"א ע"ב ויש עוד בזה אריכות דברים אין כאן מקומו.

ודע שבחידושי הריטב"א הק' בשם הרמב"ן ז"ל דכשהעידו על פ' שהוא בן גרושה ובן חלוצה והוזמו אמאי לא יתחייבו לשלם לו דמי תרומות ומעשרות שהפסידוהו ותי' דזה אינו אלא גרם בעלמא ואינן נזומים על כך ועוד דכיון שאינן נזממים על עיקר עדותן שהוא בן גרושה ובן חלוצה גם על חיוב הממון אינן נעשים זוממין יע"ש והנה התירוץ הא' יש לדחותו דמי לא עסקינן שכבר אכל תרומות ומעשרות וכשעושי' אותו בן גרושה ובן חלוצה חייב לשלם את הקרן כמ"ש רבינו בפ"י מה' תרומות די"ב ואפשר לומר

דכיון דליכא תובעים בענין חיוב זה כמ"ש בחולין דקל"א לא מיחייבי העדים זוממין ויש להתיישב בזה.

ובמ"ש עוד רבינו שם **מעידים אנו שהרג בשגגה והוזמו לוקין ואינן גולין כו'**. גם זה שם מעידים אנו שחייב גלות אין אומרי' כו' אלא לוקה כו' וכתבו התוס' שם בד"ה מעידין אנו באיש פ' כו' וא"ת והיאך הם יכולים לחייבו גלות והא יכול לומר מזיד הייתי כו' כתב הר'ב ח"ה וק' לי לדבריהם דמאי קושיא דהא אינו יכול לומר מזיד הייתי דהא אין אדם מע"ר כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין גבי פ' רבעני לרצוני והתם גבי אכלתי חלב דיכול לומר מזיד הייתי כבר תי' בתוס' בפ"ק דמציעא ובפ' אמרו לו דאינו מע"ר אלא שהוא עושה תשובה דאינו רוצה להביא חולין לעזרה אבל הכא גבי גלות אי אפשר לומר כן עכ"ל וכן הק' הפ"ח בקו' מים חיים ולע"ד לק"מ דאיכא למימר דקושיית' דהכא הוא לדעת רב יוסף דפליג על רבא בפ"ק דסנהדרין ד"ט גבי ההוא דפ' רבעני לרצוני דס"ל דאדם נאמן על עצמו אף לשים עצמו רשע ולדידיה ק"ל שפיר הכא דהא יכול לומר מזיד הייתי ונאמן לשים עצמו רשע ובפ"ק דמציעא ובפ' אמרו לו הק' שפיר אליבא דרב יוסף דס"ל דאין אדם מע"ר והוצרכו לתרץ אליביה דהתם מכוין לעשות תשובה אבל לרב יוסף בלא"ה ניחא להו שפיר ודוק ובר מן דין יש ליישב קושיית הרב ז"ל דקושייתם דהכא אף אליבא דרבה הוא דס"ל אין אדם מע"ר דהכא נמי מכוין לטובה הוא כשאומר מזיד הייתי דאם אומר שוגג הייתי ומחייבין אותו גלות אם בא גואל הדם והרגו בתוך עיר מקלטו נהרג עליו אבל אם הוא מזיד אם הרגו גואל הדם פטור כמ"ש רבינו בה' רוצח וכיון שכן נאמן לומר מזיד הייתי ולא מחייבינן אותו גלות כיון דלפי דבריו ההורג אותו מגואלי הדם פטור הוא ואיך מחייב אותו גלות כיון דאפשר שיבא הדבר לחייב מיתה את הפטור ועיין בדבריהם ביבמות דכ"ה ד"ה ואין אדם כו' ודוק.

כתבו עוד וז"ל ועוד י"ל דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר ומ"מ אוהב גולה כגון דשתיק כו' לכאורה משמע דעפ"ז מתורצת עיקר קושייתם שהק' מתחילה דהיאך העדים מחייבים אותו גלות כיון דיכול לומר מזיד הייתי והשתא ניחא להו דמתני' מיירי בדשתיק ולא אמר מידי אבל הא ודאי ליתא דאם מתני' מיירי בדשתיק ושתיקה כהודאה דמיא אין העדים נעשים זוממי' כשבאו עדים אחרים והזימום דהרי אין כאן ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו שהרי בעל הדבר הודה מעצמו ואיהו גופיה קמחייב ולמה לן קרא דהוא ינוס ודרשי' הוא ולא זוממין ת"ל דאין כאן הזמה משום דאיכא הודאת בע"ד בעצמו כי ע"כ נרא' לומר דהתוס' ז"ל לא באו לתרץ הכא כי אם מתני' דלקמן דקתני דשונא גולה ושונא אינו גולה דמיירי היכא דשתיק ובשתיקה וליכא רגלים לדבר יש

חילוק בין שונא לאוהב אבל עיקר מתני' לא מתרצה אלא בתירוץ הראשון ועוד אפשר לומר דעכשיו באו לתרץ אף עיקר קושייתם שהק' תחי' על מתני' וס"ל דשתיקת בעל דבר לא חשיבא לא הודאה לענין לפטור את העדים זוממי' ולא הכחשת כדי לתרץ דבריו ולומר דה"ק לא הרגתיו שוגג אלא מזיד ועיין בחי' הריטב"א ז"ל.

והנה בגמ' שם בפ"ק דמכות עלה דתני מתני' מעידים אנו באיש פ' שהוא בן גרושה ובן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה ובן חלוצה כו' אלא לוקה את המ' פריך שם בגמ' מה"מ אמר ר"י בן לוי אמר ר"ש בן לקיש דאמר קרא ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לו ולא לזרעו וליפסוליה לדידיה ולא לפסוליה לזרעיה בעינן כאשר זמם לעשות וליכא כו' וכתבו שם התוס' ד"ה כאשר זמם וליכא וקשיא היכא שמעידים שהוא איש מצרי שני דאין באין לפסול זרעו כי אם לפוסלו א"כ נפסול וכתב שם הר"ב ח"ה וק"ק ומאי קושיא ונימא דקושטא הוא דנפסל עכ"ל ולע"ד ל"ק כלל דמתני' דנקט עדות בן גרושה ובן חלוצה דאינן נעשים זוממים ודאי דלאו דוקא אלא כל עדות שבפיסול הגוף דכוותיה וכמ"ש התוס' לעיל דה"ה מעידין אנו באיש פ' שהוא ממזר כו' ולא נקט בן גרושה אלא משום דתנא בפיסולי כהונה קעסיק ואם איתא דבעדות מצרי ב' נפסלים העדים לא הוה סתים לן תנא והוה תני בהדיא דבעדות מצרי ב' נפסלים העדים וא"נ הוה יהיב לן טעמא בהדיא גבי בן גרושה משום דכתי' לו ולא לזרעו דמינה הוה שמעינן דגבי מצרי ב' דליכא האי טעמא נפסלים העדים וברור.

כתבו עוד בתירוצם וי"ל דמ"מ אשתו נפסלת בביאתו וכתיב ועשיתם לו ולא לאשתו עכ"ל ואיכא למידק דבפ' אלמנה לכ"ג דס"ט ע"א איפליגו בהך מילתא רבי יוסי ורבנן ולרבנן נפסלת לכהונה אבל לר"י כיון שאין זרעו פסול אף היא אינה נפסלת יע"ש והשתא לר"י מה יענו התוס' לקושייתם דאין סברת לומר דלרבי יוסי דהעדים זוממי' נפסלין דלא משתמיט תנא בשום דוכתא לאשמועי' הך פלוגתא דרבי יוסי ורבנן בעדים זוממי' ולולי דברי התוס' ז"ל היינו יכולים לתרץ קושייתם באופן אחר וניחא נמי אף לדעת רבי יוסי והוא דמצרי ב' הבא על בת ישראל דאיכא איסור עשה כמ"ש רבינו בספ"א מה' אישות דכתיב דור ג' יבא בקהל ה' ולאו הבא מכלל עשה עשה א"כ כשבאו להעיד על אחד שהוא מצרי הרי אשתו ישראלית אסורה לו ואם נקיים הזמה בעדים לפוסלן כמצרי ב' הרי אשתו אסורה לו וכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לאשתו ולא ידעתי למה נקטו התוס' תירוצם משום פיסול כהונה דנפסלת בביאתו ולא עלו לתרץ כאשר כתבנו וממילא יתישב אף לדעת ר"י וצ"ע.

עוד אמרו בגמ' משמיה דרב פדא ק"ו ומה המחלל אינו מתחלל הבא לחלל ולא חילל

אינו דין שלא יתחלל מתקיף לה רבינא א"כ בטלת תורת עדים זוממים ומה הסוקל אינו נסקל הבא ליסקל ולא סקל אינו דין שלא יסקל אלא מחוורתא כו' וכתבו שם התוס' ומה הסוקל פי' הקונטרי' כו' לכך פי' ר"ת דה"ק ומה הסוקל אינו נסקל פי' אדם שסוקל חבירו באבנים ומת דנידון בסייף ולא בסקילה הבא ליסקל ולא נסקל המעידים איש פ' חייב סקילה ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלנו והשתא לא ביטלת לגמרי כו' דהכי קאמר לעיל דלא עבדינן ק"ו בכ"הג כו' עכ"ל כך היא הנוסחא בדבריהם בספרים ישנים והר"ב ח"ה הגיה וכתב דגרסי' דהיכי קאמרי' דעבדינן ק' ובכ"הג וכונתם על הק"ו דעביד בר פדא ומה המחלל כו' יע"ש ומלבד מה שנדחק למחוק גי' הספרים עוד בה שלפי גירסא זו דבריהם באו בדרך ארוכה וללא צורך ועוד דמילת לעיל אין לה מובן כיון דעל ק"ו דבר פדא קיימי התוס' ולכן נ"ל לקיים גי' הספרים ישנים והן קדם נדקדק בדברי ר"ת ז"ל דאכתי תיקשי לדידיה נמי מה שהק' לפ' רש"י ז"ל דמאי פריך שאני הכא דגלי קרא בהדיא כו' ה"נ לדידיה גלי קרא דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ודרשי' לאחיו ולא לאחותו הרי דגלי קרא דעדים זוממי' נהרגים במיתת הבועל שהוא בחנק ולא עבדינן ק"ו דומה הסוקל דא"כ אינו נהרג אלא בסייף כיון דגלי קרא בהדיא א"כ מאי פריך רבינא א"כ בטלת כו' ועכ"ל דלפי' ר"ת לק"מ וכיון דק"ו דעבי' בר פדא ומה המחלל אינו מתחלל והאי ק"ו דעביד רבינא ומה הסוקל אינו נסקל דמו שפיר אהדדי בנושאי' ושתי הילפותות הם מעלמא דמינייהו ילפינן לענין העדים זוממים וכיון דאשכחן דגלי קרא בק"ו זה דומה הסוקל דלא עבדינן ליה כדכתיב לאחיו ולא לאחותו וש"מ דעדים זוממים נהרגים בסייף ממילא ממפריך אידך ק"ו דעביד בר פדא ומה מחלל כו' דהא גלי לן קרא דלא עבדינן ק"ו כהאי גבי עדים זוממים לפוטרם בשום דבר אבל לפי' רש"י ז"ל דלא דמי ק"ו דבר פדא לק"ו דרבינא אהדדי דק"ו דרבינא דילפותא הוא מצד העדים זוממים עצמם דקאמר רחמנא דאם לא עשו מעשה נהרגין ואם עשו מעשה דאינן נהרגין וק"ו דבר פדא בילפותא אינו מצד העדים עצמם אלא מעלמא כל כי האי הקשה שפיר ר"ת לפי' רש"י דהיכי מדמי להו אהדדי דגבי ק"ו דעביד רבינא איכא למימר דלא עבדינן ליה משום דגלי קרא אבל אכתי ק"ו דרב פדא מצינן שפיר למעבד כיון דהילפותא היא מעלמא ובכן יש לקיים שפיר הנוסחאות הישנות דכונתם במ"ש דה"ק לעיל דלא אמרי' ק"ו בכ"הג היינו ממ"ש לעיל ד"ה זוממי' דדרשי' קרא לאחיו ולא לאחותו דמינה ילפינן דהעדים זוממי' נהרגין בחנק כמיתת הבעל וממילא מפריך האי ק"ו דומה הסוקל דלפ"ז ליכא מיתה בעדים זוממים אלא בסייף כמ"ש הרב ח"ה ז"ל ודוק.

עוד גרסינן שם בגמ' עלה דקתני מתני' מעידים אנו באיש פ' שהוא חייב גלות כו' ובעי

בגמ' מה"מ אמר ר"ל דאמר קרא הוא ינוס אל אחת מהערים הוא ולא זוממים הק' מורינו הרב המופלא הי"ו למה לא דרשו ג"כ הוא ולא היא שאין האשה גולה אל ערי מקלט וכדדרשי' גבי קרא דונמכר בגנבתו ולא בזממו ומינה ממעטי' נמי אשה כמו ששנינו במסכת סוטה בגנבתו ולא בגנבתה ועיין בפ"ק דקידושי' דח"י ע"א וליכא למימר דאה"נ שהרי מבואר בפ"ק דגיטין די"ב ע"א דאשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה יע"ש ואפשר דגבי גלות דמשום כפרה הוא אין סברא למעט אשה דאטו אשה לא בעייא כפרה עד שאמרו גברא בעי חיי אתתא לא בעי חיי ונכון.

העידו על שורו של זה שהרג כו' הרי הן לוקין ואין משלמי' את הכופר כו'. ע"כ. **הכי** איתא בפ"ק דמכות ד' דברים נאמרו בעדים זוממים כו' ואין משלמי' את הכופר קסברי כופרא כפרה הוא והני לאו בני כפרה נינהו כו' עיין במ"ש רש"י ובחי' הריטב"א יע"ש ואיכא למידק דלמה לן האי טעמא לפטור את העדים תיפוק לי דלא מצינן לחייב את העדים כופר דמצו למימר לא לחייב את הבעלים בכופר באנו אלא לחייב את השור מיתה באנו וכדאמרי' בפ' היו בודקי' דמ"ו גבי עידי נערה המאורסה שהוזמו שאינן נהרגין מתוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו ואי משום דכיון דהשור נהרג בעדותן ממילא מחייבו הבעלים בכופר התם נמי כיון שהאשה נאסרת על בעלה ממילא מחייבו מיתה לר' יוסי דאמר חבר אינו צריך התראה והתם אליבא דר"י קיימינן כדאיתא התם וי"ל דהכא שאני דכיון שיודעים דבאים להרוג את השור יודעים ג"כ שבעל השור מיחייב בכופר דמקרא מלא דבר הכתוב אבל התם לא ידעו שהאשה היתה חבירה א"נ לא ידעי דחבר אין צריך התראה והא דפריך בפ' היו בודקין אלא אשה חבירה דקי"ל כר"י למקטלא היכי משכחת לא הוה מצי לשנוי כגון שידעי שהיא חבירה וידעי שחבר אינו צריך התראה וכ"כ התוס' בפ"ק דסנהדרין ד"ט ע"א ד"ה עידי האב יע"ש.

והשתא ניחא נמי מאי דאמרינן לקמן גבי אין נמכרין בעבד עברי סבר רב המנונא למימר הנ"מ היכא דאית ליה לדידיה כו' אבל היכא דלית ליה לדידיה דמיגו דאיהו לא מזדבן אינהו נמי לא מזדבני כו' וקשה דכי לית לדידיה נמי דלא מזדבנא דמצו העדים למימר לא לחייבו מכירה באנו דלדידן הוה משמע לן דאית ליה לדידיה וכן ק' למאי דהדר קאמר רב המנונא הנ"מ היכא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידהו כו' דכי לית ליה לדידיה מצו למטען הכי אמנם ע"פ דברי התוס' ז"ל ניחא דרב המנונא נמי לא קאמר אלא היכא דלא מצו למטען הכי כגון דידעי העדים נמי דלית ליה לדידיה אלא שבעיקר דברי התוס' אני מגמגם דהיכי משכחת לה דידעי העדים שהוא חבר א"נ שידעי שחבר אינו צריך התראה אי בשאמרו כן העדים עצמם נמצא שאנו באים לחייבם ע"פ עצמם

ולא מצינו חיוב מיתה לאדם ע"פ עצמו ועוד דמצו למטען דבשעת עדותן לא הוו ידעי ואי אמרו כן קודם עדותן מצי למטען דבשעת עדותן אשתלין וצ"ל דבעת עדותן אמרו הכי כדאמרי' בפ' אלו נערות דל"ג ע"א לענין התראה ועיין להר"ן בפ' כל הנשבעין.

תו אמרי' שם בגמ' משום ר"ע אמרו אמר רבא תדע שהרי לא עשו מעשה ומשלמין כתוב בחי' הריטב"א ואע"ג דכי שילם נמי איכא הזמה ומשלמין כיון דכי לא שילם נמי משלמין קנסא הוא והעלה עוד דהא דמשלמין כשעשו מעשה היינו משום דינא דגרמי לדידן דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי ודוקא היכא דליתיה לממונא דליהדר אבל היכא דאיתיה לממונא דליהדר דשלא כדין שקליה לא מחייבו דלא דמי לדיין שטעה בדין דמה שעשה עשוי ומשלם מביתו דהתם לביה אנסיה אבל אלו שעשו במזיד מיהדר ופטירי וכתב עוד ואיכא מרבותינו ז"ל דק"ל דאפי' כי איתיה לממונא דהדר למאריה למה אין משלמין ליהוו כאלו לא עשו מעשה כלל אלא שזממו לעשות דאמרי' לא הרגו נהרגין ונראה דהא ליתא דמדין הזמה לא חייבם הכתוב אלא כשלא עשו מעשה וכדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה וכל ששילם זה כאשר עשה הוא אפי' בממון שראוי להשתלם דאע"ג דאמרי' שאם הרגו אינן נהרגין הוא מפני שאין עונשין מן הדין וגבי ממון עונשים מן הדין מ"מ לא חילקו תורה וכיון דגבי קטלה קי"ל כאשר זמם ולא כאשר עשה ה"ה לענין ממון דהוי בדין אהדורי שאין הפסוק פירושו לצדדין ואף הרמב"ן ואף בתוספות שאמרו כדבריו בזה לא חייבו לעדי' האלו כשעשו מעשה אלא מדינא דגרמי כו' עכ"ל ועיין בתוספות בפ"ק דבב"ק ד"ד ע"ב ד"ה ועדים זוממים שכתבו וז"ל פי' ריב"א דאפי' שילם ע"פ עדים זוממי' חייבים דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ור"י מפרש דלא צריך להאי טעמא דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו דגבי ממון עונשים מן הדין עכ"ל ועיין להרב הנמקי בפ' חזקת הבתים דק"ץ עלה דמתני' דהיו ב' מעידים אותו שאכלה ג' שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל שכתב וז"ל וא"ת והיכי דמי כו' ותירץ לחד מגדולי רבני צרפת שאין אומרי' בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה כיון שאפשר בחזרה והריטב"א ז"ל תירץ דאיירי שהמחזיק הוא חוץ לקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר הדין הוזמו עידיו קודם שהחזירוהו שם והשתא הוא כאשר זמם עכ"ל ודוק.

הלכה ט

כך קבלו חכמים ששנים שהעידו שהרשיעו את הצדיק והצדיקו את הרשע בעדותן ובאו אחרים והזימום כו' הרי עדים הראשונים לוקים אע"פ שלא הרשיעו הצדיק להלקותו. הכי איתא בפ"ק דמכות אמר עולא רמז דעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין איכא למידק לדעת רבינו לעיל בה"ב שכתב דבעדות מלקות אפי' אם הוזמו אחר שעשו

מעשה נעשים זוממי' ולוקי' ולא אמרי' כאשר זמם ולא כאשר עשה עשה אלא דוקא גבי מיתה א"כ מנ"ל דבעדות בן גרושה ובן חלוצה שנמצאו זוממי' שלוקי' אי מהאי קרא דוהצדיקו איכא למימר דלא אתא קרא אלא לעדות מלקות ולאחר שעשו מעשה דלא נימא כאשר זמם ולא כאשר עשה כדאמרי' גבי מיתה אבל בעדות בן גרושה ובן חלוצה דלא אתו העדים לחייב מלקות מנ"ל למימר שלוקי' את זה העיר מורינו הרב המופלא מהרח"א נר"ו והיתה תשובתי אליו כי לפי מ"ש מוהרח"א מוצל מאש ח"א סי' ך' בטעמו של רבינו דס"ל דמש"ה בעדות מלקות לוקי' אחר שעשו מעשה משום דגבי מלקות ניתן ק"ו לידרש ומה כשלא עשו מעשה לוקי' כשעשו מעשה לכ"ש ולגבי מלקות ליכא למימר אין מזהירין מן הדין כדאמרי' לקמן ד"ה ע"ב לגבי מיתה שדבר אלינו ה"ה ברפ"ב מה' מאכלות אסורות שכל דבר שנאסר בלאו הבא מכלל עשה בהדיא אפשר ללאו שלהן לבא מק"ו ולוקי' עליו ומה"ט כתב שם רבינו גבי אוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית שלוקה מן התורה אע"ג דליכא בהו אלא לאו הבא מכלל עשה יע"ש והשתא ה"נ דאיכא לאו דלא תענה בריעך עד שקר אף שמפני הלאו אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה כיון דאיכא ק"ו נמי אהני הק"ו לעשותו ללאו זה כלאו שיש בו מעשה ולוקי' עליו א"ד הרב מוהרח"א יע"ש ולפי דבריו ז"ל מתרצתא היא קושית הרב המופלא דלית לן לאוקמי קרא דוהצדיקו בעדות מלקות ולאחר שעשו מעשה דלהכי לא צריך קרא דמסברא אנן ידעינן לה דלעניין זה ניתן ק"ו לידרש ודוק.

הלכה י

שנים שהעידו על ראובן שנאף עם בת כהן ונגמר דינו ליחנק ודין הנואפת לשריפה כו' הרי אלו נחנקין ולא נשרפין כו'. ע"כ. בגמ' פ"ק דמכות כל הזוממי' מקדימי' לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן וכתבו שם התוס' בועלה דרשי' היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו דדרשי' לאחיו ולא לאחותו אבל ק' כיון דכתיב אחיו אמאי אצטריך למעוטי זוממי' מהיא וי"ל דאי מאחיו הו"א דה"מ כשהבועל היה נידון קרינן ביה לאחיו קמ"ל היא ולא זוממי' כו' עיין להתוס' בסנהדרין דנ"ה ע"ב ד"ה לאחיו שכתבו ג"כ כדבריהם דהכא וז"ל וי"ל דאי מהיא לחודה לא הוה ממעטי' זוממין משום דבעינן כאשר זמם קמ"ל לאחיו ולא לאחותו ואי מהתם הו"א הנ"מ היכא דמעידין נמי על הבועל עכ"ל וכתב שם הרב ח"ה ז"ל וז"ל וק"ק דהשתא נמי דכתיב היא לא נתמעט זוממים דלא גלי קרא לאחיו למעט זוממים אלא היכא דמעידים נמי על הבועל דמקיים ביה כאשר זמם אבל היכא דאינן מעידים על הבועל בעינן כאשר זמם ולע"ד הא ל"ק כלל דודאי עיקר קרא דהיא ע"כ למעט זוממיה אפי' היכא דאינן מעידים על הבועל דאלת"ה מילת היא

למאי אתא דאי למדרש היא ולא בועלה הרי מקרא דועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו נפקא דרשי' ולא לאחותו דמינה שמעינן דמיתת הבועל אינה כמיתת הנבעלת ואי אתא מילת היא למידרש היא ולא זוממיה היכא דבאים להעיד נמי על הבועל זה ג"כ נשמע מקרא דועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דגלי קרא בהדיא דעד זומם נהרג במיתת הבועל אלא עכ"ל דמילת היא לא אתא אלא לאשמועינן היא ולא זוממיה אף היכא דאינן באים להעיד על הבועל ותנא דברייתא דדריש מילת היא למעט בועלה ודאי דלאו אהאי קרא סמיך דלמעט בועלה מקרא דלאחיו נפקא דדרשי' לאחיו ולא לאחותו אלא אגב דדריש מילת היא למעט זוממיה דעיקר קרא להכי הוא דאתא קאמר נמי היא ולא בועלה ואקרא דלאחיו סמיך ועיין להתוס' בר"פ לולב הגזול ד"ל ע"א ד"ה כי יקריב ובכתובות דל"ח ע"א ד"ה אבל כו' יע"ש.

ואולם ק"ק לי דהיכי ילפינן מקרא דועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דזוממי בת כהן נהרגין במיתת הבועל מדכתיב לאחיו ודרשי' לאחיו ולא לאחותו ולמה לא נאמר דזוממי בת כהן אינן נהרגין כלל כיון דאין אנו יכולים לקיים בהם כאשר זמם שהרי הם זממו להרוג את שניהם לבועל בחנק ולנבעלת בשריפה ואין אנו יכולים לקיים שניהם ומ"ש מעדות בן גרושה ובן חלוצה דאינן נעשים זוממי' כלל כיון דכתיב ועשיתם לו ודרשי' לו ולא לזרעו וכתיב כאשר זמם ובעינן כאשר זמם וליכא משו"ה אינן נעשי' זוממי' ה"נ כיון דכתיב לאחיו ודרשי' ולא לאחותו וכתיב כאשר זמם וליכא נימא שאינן נעשים זוממי' כלל ונ"ל דזוממי בת כהן כשבאים להעיד על הבועל ועל הנבעלת לחייבם מיתה הן באים להעיד ב' עדויות דכל א' צריך התראה לבדו כנודע וכשמחייבים אנו את העדים שריפה כמיתת הנבעלת קרינן בהו כאשר זמם שהרי בעדותה איכא כאשר זמם אבל בעדות בן גרושה דליכא אלא עדות אחת שבאו לעשותו בן גרושה ובעדות זה באו לפסול זרעו ג"כ אם נפסול את העדים ולא נפסול זרעם ליכא כאשר זמם כלל ודוק.